

**UNIVERZA V MARIBORU
PEDAGOŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA RAZREDNI POUK**

DIPLOMSKO DELO

Tadeja Žalar

Maribor, 2011

UNIVERZA V MARIBORU
PEDAGOŠKA FAKULTETA

Oddelek za razredni pouk

Diplomsko delo

ŠOLSTVO V GORIŠNICI SKOZI ČAS

Mentor:

doc. dr. Dragan Potočnik

Kandidatka:

Tadeja Žalar

Somentor:

doc. dr. Anton Ožinger

Maribor, 2011

Lektorica:
Mateja Pučko, prof. slovenskega jezika

Prevajalka:
Maja Dobljekar, prof. angleščine in sociologije

IZJAVA

Podpisana **TADEJA ŽALAR**, roj. **15.10.1987**, študentka Pedagoške fakultete v Mariboru, smer **RAZREDNI POUK**, izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom **ŠOLSTVO V GORIŠNICI SKOZI ČAS** pri mentorju **doc. dr. Draganu Potočniku** in somentorju **doc. dr. Antonu Ožingerju** avtorsko delo. V diplomskem delu so uporabljeni viri in literatura korektno navedeni; teksti niso prepisani brez navedbe avtorjev.

Podpis : _____

Maribor, 2011

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju profesorju doc. dr. Draganu Potočniku in somentorju doc. dr. Antonu Ožingerju za mentorstvo in strokovno pomoč pri nastajanju in oblikovanju diplomskega dela.

Hvala za pomembne informacije in vso literaturo ter slikovni material ravnatelju osnovne šole v Gorišnici, Branku Širec.

Posebna zahvala pa gre moji družini in Damjanu, ki so me v času študija in pisanja diplomske naloge, podpirali in mi pomagali doseči zastavljeni cilj.

POVZETEK

Diplomska naloga obravnava razvoj osnovne šole v Gorišnici od druge polovice 18. stoletja pa vse do danes. Šola se je skozi vsa zgodovinska obdobja soočala s številnimi reformami, materialnimi in prostorskimi stiskami, s pomanjkanjem učiteljev in učencev, z grozotami obeh svetovnih vojn, kot tudi s spreminjajočimi političnimi razmerami, katere so velikokrat vplivale na kakovostno raven znanja otrok. Leto 1958 je za osnovno šolstvo pomenilo zelo veliko prelomnico, saj je bila uzakonjena osemletna osnovna šola, kot edina oblika obveznega osnovnega šolstva. Osnovna šola Gorišnica je bila osemletna šola do leta 2003, ko je bila uvedena devetletna osnovna šola. Namen diplomske naloge je bil preučiti celotno zgodovino šole v Gorišnici in njen razvoj skozi različna zgodovinska obdobja. Opisala sem tudi začetke nastajanja osnovnega šolstva na Slovenskem skozi posamezna obdobja. Gorišnico sem predstavila s kratkim geografskim in z zgodovinskim pregledom. Podrobno sem predstavila razvoj šole in organizacijo pouka, šolsko dokumentacijo, knjige, učbenike ter pomembnejše dogodke v kraju skozi posamezna obdobja.

Ključne besede: šola, izobraževanje, šolstvo, Osnovna šola Gorišnica, občina Gorišnica, kronika šole.

SUMMARY

The thesis deals with the development of Gorišnica Primary School from the second half of the 18th century until the present day. The school has undergone various reforms through time: the lack of materials and space, the lack of teachers as well as students, atrocities of the World Wars and also the changing political situation which has often influenced the quality of students' knowledge. 1958 was an important turning point for Gorišnica Primary School as the eight-year schooling became the only form of compulsory education up to the year 2003. The purpose of my thesis was to study the entire history of school in Gorišnica and its development through various historical periods. I have described the beginnings of primary schooling in Slovenia through individual periods of time. A short geographical and historical overview of Gorišnica has been introduced. I have also presented the development of school and organisation of school lessons, school documentation, books, course books as well as significant events in the village through history.

Key words: school, education, schooling, Gorišnica Primary School, Municipality of Gorišnica, school chronicles.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
2	GORIŠNICA	3
2.1	DRUŽBENO GEOGRAFSKI PREGLED	3
2.1.1	<i>Cunkovci</i>	6
2.1.2	<i>Formin</i>	6
2.1.3	<i>Gajevci</i>	7
2.1.4	<i>Gorišnica</i>	7
2.1.5	<i>Mala vas</i>	8
2.1.6	<i>Moškanjci</i>	8
2.1.7	<i>Muretinci</i>	9
2.1.8	<i>Placerovci</i>	9
2.1.9	<i>Tibolci</i>	10
2.1.10	<i>Zagojčiči</i>	10
2.1.11	<i>Zamušani</i>	10
2.2	ZGODOVINSKI PREGLED.....	11
3	ZGODOVINA ŠOLSTVA NA SLOVENSLEM	21
3.1	ŠOLSTVO DO I. SVETOVNE VOJNE	21
3.2	ŠOLSTVO MED OBEMA SVETOVNIMA VOJNAMA.....	24
3.3	ŠOLSTVO PO II. SVETOVNI VOJNI.....	26
4	ZGODOVINA OSNOVNE ŠOLE GORIŠNICA	30
4.1	OBDOBJE DO I. SVETOVNE VOJNE	30
4.1.1	<i>Začetki pouka v Gorišnici</i>	30
4.1.2	<i>Organizacija pouka</i>	31
4.1.3	<i>Podatki o prvih učiteljih</i>	37
4.1.4	<i>Gibanje števila učencev</i>	43
4.1.4.1	<i>Gibanje števila učencev med letom 1869 do leta 1890</i>	43
4.1.4.2	<i>Gibanje števila učencev med letom 1892 do leta 1901</i>	45
4.1.5	<i>Šolska uprava</i>	46
4.1.6	<i>Šolska zgradba</i>	46
4.1.6.1	<i>Prva šolska zgradba</i>	46

4. 1. 6. 2 Gradnja nove šole.....	47
4. 1. 7 Šolske knjige.....	49
4. 1. 8 Šolska knjižnica.....	50
4. 1. 9 Bolezni tega časa.....	51
4. 1. 10 Pomembni dogodki v šoli in kraju.....	51
4. 2 OBDOBJE I. SVETOVNE VOJNE.....	53
4. 2. 1 Pouk v času vojne.....	53
4. 2. 2 Dogajanje v kraju v času vojne.....	53
4. 3 OBDOBJE MED OBEMA VOJNAMA.....	55
4. 3. 1 Organizacija pouka.....	55
4. 3. 2 Organizacija šolstva v medvojnem obdobju	65
4. 3. 3 Življenje v Gorišnici.....	67
4. 4 OBDOBJE II. SVETOVNE VOJNE	71
4. 4. 1 Podatki o šoli pred začetkom vojne.....	71
4. 4. 2 Okupator v Gorišnici	71
4. 4. 2. 1 SLOVENSKI UČITELJI, KI SO POUČEVALI NA ŠOLI PRED VOJNO.....	73
4. 4. 3 Uničevanje kulture, knjig in učil	74
4. 4. 4 posledice vojne v kraju.....	75
4. 4. 5 Podatki o šoli po koncu vojne	75
4. 5 OBDOBJE PO II. SVETOVNI VOJNI.....	77
4. 5. 1 Pouk v Gorišnici po osvoboditvi	77
4. 5. 2 Novosti v šolskem sistemu	79
4. 5. 3 Učitelji po okupaciji.....	80
4. 5. 4 Pomembni dogodki.....	81
4. 6 ŠOLA GORIŠNICA OD LETA 1975 DO LETA 1991	88
4. 6. 1 Organizacija pouka in položaj učiteljev	88
4. 6. 2 Dogodki v kraju.....	89
4. 7 ŠOLA GORIŠNICA V SAMOSTOJNI SLOVENIJI	91
4. 7. 1 Organizacija pouka.....	91
4. 7. 2 Nova šolska zgradba	91
4. 7. 4 Interesne dejavnosti na šoli.....	94
4. 7. 5 Učitelji, ki trenutno poučujejo na šoli.....	94

5	SKLEP.....	97
6	PROBLEMATIKA VIROV IN LITERATURE.....	100
7	VIRI IN LITERATURA.....	101

1 UVOD

Namen diplomske naloge je prikazati razvoj šolstva v Gorišnici. Šolstvo v Gorišnici ima za seboj že dolgo in bogato zgodovino. Šola je začela delovati kot majhna podeželska šola, utirala si je pot skozi številna družbenopolitična obdobja in reforme skozi čas ter uspešno prešla v novo dobo, v obdobje moderne tehnologije in računalništva. Šola že od nekoč velja za ponos kraja, je pomemben del kulturne zgodovine, prebivalstvu nudi izobrazbo, jih vzgaja in kulturno bogati. Šola preprosto živi s prebivalstvom.

Osnovna šola Gorišnica vzgaja in izobražuje tukajšnje prebivalstvo že več kot dvesto let. V nalogi bom predstavila razmere v šolstvu po posameznih obdobjih, kako je potekal pouk, način življenja in delo učiteljev ter učencev vse od ustanovitve šole pa do danes.

Šola v Gorišnici predstavlja center življenja v kraju, še posebej, ker gre za podeželsko šolo. To je veljalo nekoč in velja še danes.

O zgodovini šolstva na Slovenskem je zapisano veliko, o zgodovini šolstva v Gorišnici pa je v knjigah napisanega zelo malo, številni podatki pa so se izkazali tudi za napačne. Ob pripravi diplomske naloge sem iskala različne vire. Literaturo sem iskala v Zgodovinskem arhivu na Ptuju, v šolskem muzeju v Ljubljani, v knjižnici Ivana Potrča na Ptuju in na osnovni šoli v Gorišnici. Ugotovila sem, da so šolske kronike zapisane zelo natančno in podrobno. Največ podatkov pri izdelavi te naloge sem črpala ravno iz njih. Nekaj shranjenih listin in zapisov sem našla tudi v šolskem muzeju in ugotovila, da se podatki povsem ujemajo s šolsko kroniko. Prvo šolsko kroniko šole v Gorišnici je napisal Jože Wobič, napisana je za nazaj, v nekoliko bolj strnjeni obliki in v nemškem jeziku.. Tako so nam dostopni podatki od leta 1800 naprej.

Pri izdelavi diplomske naloge me je zanimal predvsem razvoj šole skozi različna zgodovinska obdobja. Osredotočila sem se na sedem obdobji: obdobje do prve svetovne vojne, obdobje prve svetovne vojne, obdobje med obema vojnama, obdobje druge svetovne vojne, obdobje po drugi svetovni vojni, obdobje od leta 1975 do osamosvojitve Slovenije in zadnje obdobje, ki opisuje šolstvo v Gorišnici

vse do danes. Ob prebiranju literature sem ugotovila, da je zgodovina Osnovne šole Gorišnica zelo bogata, šola se je nemalokrat morala spopasti s številnimi nevšečnostmi, kljub temu pa je ob vseh pomembnih praznikih in obletnicah prirejala proslave za učitelje, učence, starše in ostalo prebivalstvo. Zelo me je zanimal sam razvoj šole, prostorski pogoji, delo učiteljev in učencev ter drugi pogoji, ki so bili potrebni za delovanje šole.

Osnovna šola Gorišnica je danes moderna zgradba, z ustrezno opremljenimi učilnicami in kabineti. Šola ima tudi sodobno knjižnico, večnamensko športno dvorano, prostorno šolsko jedilnico in kuhinjo za pripravo toplih obrokov. K šoli pa sodi tudi nov sodobno opremljen vrtec. Ravnatelj šole in vrtca je že več let gospod Branko Širec, ki se lahko pohvali z uspešnim in vestnim delom. Na osnovni šoli je zaposlenih 40 strokovnih delavcev šole, 16 strokovnih delavcev vrtca in 15 upravno-administrativnih in tehničnih delavcev šole in vrtca. V 19. oddelkih se izobražuje 383 učencev, 7 oddelkov vrtca pa obiskuje 127 otrok. Danes velja šola za zelo uspešno, zaposleni skušajo s svojim delom zagotavljati čim večjo kakovost in skrb za nenehno izboljševanje šolske klime.

2 GORIŠNICA

2.1 DRUŽBENO GEOGRAFSKI PREGLED

Občina Gorišnica se razteza med ravninsko poljskim in haloško gričevnatim svetom, ki ga ločuje in hkrati tudi povezuje reka Drava. Ima okrog 4000 prebivalcev, njeno središče je vas Gorišnica, ki leži ob magistralni cesti Ptuj - Ormož. Starejši del vasi je na severu, ob nekdanji strugi reke Pesnice, novejši del naselja pa je ob cesti in južno od nje. Podnebje na območju občine je subpanonsko. Ptujsko polje in Slovenske gorice spadajo med bolj sončne pokrajine v Sloveniji.

V ravninskem delu vasi je najpomembnejša gospodarska panoga poljedelstvo, v hribovitem pa sadjarstvo in vinogradništvo, kateri se ponašata z večstoletno tradicijo v kraju.

Občino Gorišnica sestavlja enajst vasi: Cunkovci, Formin, Gajevci, Gorišnica, Mala vas, Moškanjci, Muretinci, Placerovci, Tivolci, Zagojiči in Zamušani.¹

Slika 1: Lega Gorišnice

Vir: www.gorisnica.eu

¹ www.gorisnica.eu

Geološka zgradba občine je enostavna, Ptujsko polje je namreč del nekdanjega dna Panonskega morja, ki so ga v poznejših obdobjih prekrile vode, reka Drava in Pesnica, ga razrezale v razgiban svet terciarnih goric ter nižinski svet s kvartalnim prodrom, peskom, ilovico in glino. Reka je izoblikovala obsežno ravnino. Posledica tega so izredno primerni in ugodni pogoji za kmetijstvo. V občini je veliko njiv in travnikov, veliko prebivalstva pa je zaposlenega v Ptuj ali okolici.²

Tudi na tem območju je človek posegel v naravne procese. Uresničil je projekt za kanalsko hidroelektrarno, ki je dobila ime HE Formin. Je zadnja v verigi dravskih elektrarn ter druga po količini proizvedene električne energije in hkrati tista, ki ima največjo akumulacijo na slovenskem delu reke Drave.

Vas Gorišnica se ponaša z najstarejšo, v celoti obnovljeno panonsko hišo, Dominkovo domačijo, ki je stara preko 300 let. Hiša je lesena in ometana z debelo plastjo ilovnatnega ometa. Grajena je na ključ. Stanovanjski in gospodarski del se stikata. Danes je hiša je muzej na prostem. Vsi predmeti v hiši so ohranjeni. V njej najdemo čudovito črno kuhinjo, izbo, shrambo, vežo in gospodarski del - skedenj, hlev, priročno delavnico, steljnik in zrnsko klet.

Med opremo najdemo vse od nabožnih podob in oltarčkov, postelje iz začetka stoletja, stolov iz različnih časov pa do približno sto let stare krušne peči in predmetov v črni kuhinji. Z vsem tem je prikazan način nekdanjega življenja.³

² Vladimir Bračič, Ptujsko polje, Založba obzorja Maribor, Maribor 1975, str. 15-18

³ Prav tam.

Slika 2: Dominkova domačija

Vir: www.gorisnica.eu

Kot znamenitost vasi in občine Gorišnica je tudi župnijska cerkev Svete Marjete niže Ptuja, katero viri omenjajo že leta 1391. Glavni oltar v cerkvi je posvečen sv. Marjeti in od tod tudi ime kraja Sv. Marjeta. Današnja neoromarska stavba pa je iz 19. stoletja, iz leta 1854. Cerkev je bila obnovljena leta 1946, po miniranju Nemcev leta 1945.⁴

Slika 3: Cerkev in šola nekoč (Razglednica)

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

⁴ www.gorisnica.eu

Slika 4: Cerkev Sv. Marjeta v Gorišnici

Vir: Tadeja Žalar

Sredi kraja stoji kamnito kužno stebrno znamenje iz leta 1757. Med še starejša znamenja, iz leta 1686, pa sodi kamniti steber, okrašen z razgibanimi reliefi, ki stoji sredi polja pri Gorišnici. Sprva je stal ob cesti proti Borlu, a so ga kasneje zaradi gradnje kanala premestili.⁵

2. 1. 1 Cunkovci

Cunkovci so majhno gručasto naselje v osrednjem delu Ptujkega polja. Značilnost naselja je kapelica v vasi, zgrajena leta 1922. Skozi kraj je potekala rimska cesta Poetovio–Mursa. Nekoč so se Cunkovci imenovali Zunnkoffzndorff.⁶

2. 1. 2 Formin

Formin je razvejano obcestno naselje v vzhodnem delu Ptujkega polja, nadmorska višina kraja znaša 205 m. Formin je eno izmed najstarejših naselij na Ptujkem polju. Njegovo ime je Ilirsko-keltskega izvora. Ime vasi se v urbarjih

⁵ Vladimir Bračič, Ptujke polje, Založba obzorja Maribor, Maribor 1975, str. 68-69

⁶ Sašo Radovanovič, Valentina Varl in Igor Žiberna, Podravje Maribor-Ptuj A-Ž, Priročnik popotnika in poslovnega človeka, Pomurska založba, Murska Sobota 1996, str. 106

prvič omenja leta 1235 pod imenom Virmein, nato pa se je skozi leta ime vasi spreminjalo: Firmei, Firmey, Formain, Formayn, Formein, Formain, Formeindorff. Pred in po obeh svetovnih vojnah pa vas poznamo po imenu Formin. Značilnost vasi je bil mlin.⁷

2. 1. 3 Gajevci

Gajevci so majhna vas, ki leži vzhodno od mesta Ptuj, na levem bregu reke Drave. Kraj je bil prvotno last gospodov Sekeljev iz Ormoža. Znamenitost tega kraja nekoč je bil naravoslovni in zgodovinski muzej gospoda Mikla, znanega veleposestnika in trgovca. Gajevci so se imenovali Gayaezdorff.⁸

2. 1. 4 Gorišnica

Gorišnica leži sredi Ptujkega polja, razprostira se južno in severno od ceste Ptuj – Ormož, na nadmorski višini 211 m. Nekdaj se je vas imenovala Sveta Marjeta niže Ptuja. O stari prisotnosti človeka pričajo najdbe sekir (eno hranijo v osnovni šoli), bronasta suličasta ost in rimski novci.⁹

Med drugo svetovno vojno se je vas imenovala Gorischnitz, kasneje pa Gorišnica. To ime bi naj dobila zaradi številnih požarov v vasi, ki bi naj bili v večini podtaknjeni.¹⁰

⁷ Prav tam.

⁸ Prav tam, str. 107

⁹ Krajevni leksikon dravske banovine, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1937, str.395

¹⁰ www.gorisnica.eu

Slika 5: Stara razglednica Gorišnice

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

2. 1. 5 Mala vas

Mala vas je vas obcestnega tipa, nadaljuje se naprej iz vasi Gajevci. Nekoč se je imenovala Kleindorff, vse do danes je ime ostalo enako, le prevedeno v slovenski jezik. Nekoč je vas pripadala gosposčini Ormož.¹¹

2. 1. 6 Moškanjci

Vas Moškanjci leži na območju Ptujkega polja, ob železniški progi Pragersko - Ormož ter ob magistralni cesti Ptuj - Ormož. Je druga največja vas v občini Gorišnica. Vas je bila omenjena že leta 1430, takrat s 23 hišami. Takratni prebivalci so bili tlačani dornavskega graščaka Pongratza. Vas se je imenovala Moskannzendorff. Kot zgodovinska znamenitost je viden nasip, ostanek rimske ceste, po katerem sedaj poteka poljska cesta Sepec. Drugih zgodovinskih objektov, razen petih križev in treh kapel, vas Moškanjci nima.¹²

¹¹ Sašo Radovanovič, Valentina Varl in Igor Žiberna, Podravje Maribor-Ptuj A-Ž, Priročnik popotnika in poslovnega človeka, Pomurska založba, Murska Sobota 1996, str. 108

¹² Prav tam.

2. 1. 7 Muretinci

Vas je bila prvič omenjena leta 1577, njeni prvi znani lastniki so bili Sekelji. Prvotno ime vasi je bilo Muretinzen darff. Leta 1632 so jo prodali grofom Herbersteinom, ti pa so leta 1652 grad prepustili nemškemu viteškemu redu iz Velike Nedelje. Grad je bil leta 1660 renoviran; tedaj so sezidali tudi grajsko kapelo sv. Ane.¹³

Slika 6: Dvorec v Muretincih (razglednica)

Vir: www.gorisnica.eu

2. 1. 8 Placerovci

Placerovci so vas v občini Gorišnica. So nadaljevanje vasi Gajevci, od središča občine so oddaljeni 2 km. Nekoč je bila vas gospodarsko trdna, pripadala pa je dvem gosposčinam, ormoški in gosposčini Gašparja iz Ratmansdorffa. Nekoč se je vas imenovala Plazerdorff.¹⁴

¹³ Prav tam.

¹⁴ Prav tam.

2. 1. 9 Tivolci

Tivolci ležijo na levem bregu reke Pesnice ob vznožju gričevja s poseljenimi vinogradnimi hribi Otošak (307 m) in Strmec (281 m). Ukvarjajo se zlasti z vinogradništvom, z živinorejo in gozdarstvom.¹⁵

2. 1. 10 Zagojčiči

Zagojčiči so manjše naselje v občini Gorišnica. Prevladujejo peščena in ilovnata polja, kjer še danes pridelujejo različne poljščine.¹⁶

2. 1. 11 Zamušani

Zamušani so vas, ki leži zraven občinske ceste Ptuj-Ormož. V vasi je veliko vinogradov, sadovnjakov in gozdov. Kraj se je nekoč imenoval Zamošak, tako je imenovan tudi majhen grad, tik ob Pesnici, sezidan okrog leta 1700.¹⁷

¹⁵ Prav tam, str. 109

¹⁶ Prav tam.

¹⁷ Prav tam.

2.2 ZGODOVINSKI PREGLED

Gorišnica sodi med najstarejša naselja Ptujkega polja. Že v času neolitika je bilo to poseljeno področje, o čemer pričajo najdbe na tleh današnje Gorišnice. Najdeno je bilo kamnito orodje, predvsem sekire. Največ najdb so našli ob reki Pesnici, kar pa kaže na poselitev tega dela.

Kljub redkim najdbam iz časa bronaste dobe, se vseeno predpostavlja, da je bil ta kraj naseljen, saj je bil v Moškanjcih najden bronast meč, ki ga še danes hranijo v ptujskem muzeju. Možno je, da je bila poselitev zelo redka ali pa selišča iz tega časa niso bila odkrita ali so bila uničena.

Okrog leta 1000 pred n. š. so se iz vzhodne Panonske nižine začeli v te kraje priseljevati Iliri ali Veneti. Naselili so predvsem ravninske kraje ob vodah. Iz tega obdobja je tudi bronasta suličasta ost iz Gorišnice, ki jo hrani muzej v Gradcu.

V času starejše železne dobe je življenje v teh krajih precej zamrlo. Najdb je bilo malo, iz Ptujkega polja je bila edina najdba čolničasta fibula iz Placerovcev pri Gorišnici.¹⁸

V 3. stoletju pred n. š. so v naše zapuščene in redko naseljene kraje vdrli Kelti in zgradili svoje naselbine. Selišča pričajo o tem, da je eno takih naselij bilo v Forminu. Kelti so znani po zelo dobri tehniki kovanja, oblikovali in žgali so keramiko, v 1. stoletju pa so začeli izdelovati tudi keltske novce.

Že v 2. stoletju pred n. š. so v naših krajih zaznani prvi rimski vplivi, ko so v te kraje prodirali rimski trgovci. Na tem območju so nastale prve strateške ceste, ob njih pa naselja. Že prve pomembne trgovske poti so vodile skozi današnjo Gorišnico, saj so na začetku Rimljani uporabljali že obstoječe ceste. Te poti so predstavljale pomembno zvezo med Italijo in Panonijo. Ptuj, ki se je takrat imenoval Poetovio, je postal središče dogajanja.

Na ozemlju današnje Gorišnice in v okoliških vaseh so bile najdene rimske naselbine, posamezne zgradbe (najverjetneje gre za villo rustiko) in grobovi. V času Rimljanov je Ptujsko polje doživelo velik gospodarski razcvet.

¹⁸ Vladimir Bračič, Ptujsko polje, Založba obzorja Maribor, Maribor 1975, str. 38)

Z vzhoda so proti Italiji začela čez naše ozemlje vdirati barbarska ljudstva. Uničevali so mesta, naselja in bili grobi z domačim prebivalstvom. Ptujsko polje je ravno in odprto in zaradi tega prvotnim prebivalcem ni nudilo možnosti obrambe ali skrivališča. Tako je Ptujsko polje doživelo opustošenje.¹⁹ Leta 568 so se Langobardi, eno od barbarskih ljudstev, umaknili s tega področja, od vzhoda proti zahodu pa so naše kraje poselili slovenski predniki.

V času Pribine in Koclja sta bila Ptuj in njegova okolica v mejah Spodnjepanonske krajine. Ko je bil Kocelj v Panoniji odstavljen, se je kot cerkvena oblast ponovno pojavila salzburška nadškofija. Konec prvega stoletja pa so Panonijo zasedli Madžari, začeli so s svojimi roparskimi pohodi proti zahodu in tako tudi po cestah čez Ptujsko polje. Slovenska zemlja je v tem času utrpela veliko škodo. Ljudstvo, ki je napadalo, si je lastilo domače prebivalstvo, živino, blago in vse, kar jim je prišlo v roke. Za sabo so pustili opustošeno zemljo. Nemška kolonizacija je bila ustavljena, salzburška cerkvena organizacija razbita, mlado zemljiško gospodarstvo iz 9. stoletja pa uničeno. Za Ptujsko polje je znano le to, da je večji del pripadal Ogrski. Stalna meja ni znana. Kaj se je dogajalo na Ptujskem polju tisti čas, pa ni znano.

Ptujski gospodje so v času 12. stoletja po vaseh Ptujkega polja naseljevali podrejene viteze in plemiče nižje vrste, tujega in domačega rodu. Stanovali so v dvorcih ali pristavah, ki so obsegale več kmetij. Posebno znani so vitezi Pesničarji, doma bi naj bili iz Dornave, sicer pa so bili naseljeni tudi v številnih krajih v okolici. Naseljeni so bili tudi v Gorišnici.²⁰

Okrog leta 1200 je prišlo do številnih spopadov med salzburškimi ministeriali in Ogrji. Friderik Ptujski je premagal Ogre, s tem se je meja pomaknila proti Ogrski, Ptujsko polje pa je doživelo hiter gospodarski in kolonializacijski vzpon. V tem času se je pojavilo novo naselje Holermous, današnji Ormož, ki pa je prešel tudi pod oblast mesta Ptuj.²¹

¹⁹ Vladimir Bračič, Ptujsko polje, Založba obzorja Maribor, Maribor 1975, str. 39-41

²⁰ Prav tam, str. 44-45

²¹ Prav tam.

Gorišnica je bila kot naselje v listinah prvič omenjena leta 1235, pod imenom Gorissendorff. Leta 1322 je salzburška nadškofija v svoj urbar zapisala, da je imela salzburška cerkev v Gorišnici tega leta 3 fevdnike in 16 kmetij. Iz urbarskih podatkov sicer ni moč točno določiti etnične pripadnosti prebivalcev na našem območju, saj na kmetih v tem času še niso poznali priimkov. Domneva pa se, da je bila večina podložnih kmetov slovenskega porekla, medtem ko so bili plemiči in vitezi nižje vrste najverjetneje priseljenci iz nemških krajev. Kmetje so v vsaki vasi izvolili svojega župana, ki ga je moral potrditi zemljiški gospod, njegova naloga pa je bila skrb, da so kmetje redno opravljali tlako in dajali dajatve.²²

V drugi polovici 15. stoletja je zopet nastopilo nemirno obdobje. Madžari so vdirali in plenili po ptujskem območju. Leta 1481 pa je Matija Korvin zavzel celotno Ptujsko polje s Ptujem vred. Tako so pokrajine ostale pod Ogrsko oblastjo še dobro desetletje.

Leta 1542 so zaradi boljšega pregleda nad stanjem v vojvodini Štajerski opravili imenjske cenitve gosposčin. Gorišnica se je takrat imenovala Gorussendorff. Bila je ena izmed največjih vasi na Ptujskem polju. V vasi je bilo 24 srednje velikih podložnih kmetij. 17 jih je pripadalo gosposčini Ormož, 6 dedičem F. Breinerja in ena kmetija gosposčini Hrastovec. Prebivalstvo se je v tistem času ukvarjalo predvsem s svinjerejo, govedorejo in konjerejo, pomembno pa je bilo tudi poljedelstvo.²³ Gorišnica je tega leta štela 125 prebivalcev. Leta 1597, ko je bil naslednji popis prebivalstva, se je število prebivalcev zmanjšalo na 93. Padec prebivalstva je bil predvsem posledica različnih epidemij, ki so ogrožale prebivalstvo. Nato je začelo iz leta v leto število prebivalcev spet naraščati in tako je ob naslednjem popisu, leta 1782, število naraslo na 240, leta 1820 pa celo na 278.²⁴

V 15. stoletju je prišlo na Ptujskem polju do cerkveno-teritorialne razdelitve. Iz ptujске prazupnije se je izločil vikariat sv. Marjeta. Ta razdelitev je kasneje postala osnova za formiranje šolskih okolišev, saj je vikariat sv. Marjeta že takrat

²² Vladimir Bračič, Ptujsko polje, Založba obzorja Maribor, Maribor 1975, str. 49

²³ Prav tam, str. 54-56

²⁴ Prav tam, str. 62

obsegal vasi Sveta Marjeta, Moškanjci, Gorišnica, Formin, Placerovci, Gajevci, mala vas in Muretinci. Tako je Gorišnica dobila tudi svoj osnovnošolski okoliš in upravno-politično razdelitev. Kot sedež župnije se je takrat Gorišnica začela razvijati kot kmetijsko upravna enota, z izgledom vasi. Podeželski plemiči (vitezi Pesničarji) so imeli v vasi svoj dvorec, zgrajen iz lesa.²⁵

Glavni namen dvorcev, kakršen je bil tudi v ta v Gorišnici, je bil verjetno ta, da je služil za obrambo proti vpadom Madžarov. Zraven dvorca je bilo tudi nekaj podložnih kmetij, ki so jih dobili od Ptujskih gospodov ali od salzburškega nadškofa. Ko se je ogrska vojska umaknila, so to imetje kupili lastniki večjih gosposčin. Gorišnica je postala last plemičev Szekely, ki so že imeli v lasti gosposčino Borl in Ormož.²⁶

Ptujsko polje je posejano s številnimi znamenji iz preteklosti. V Gorišnici so ohranili dve znamenji. Prvo znamenje, kamnit steber, okrašen z razgibanimi reliefi, stoji na polju in je iz leta 1686; to sodi med starejša in najimenoitnejša znamenja tega območja. Drugo znamenje pa je kamnito stebrno znamenje iz leta 1757 in stoji sredi vasi Gorišnica.²⁷

Gorišnica je bila v letu 1824/25 označena kot samostojna katastrska občina z velikim številom njiv in travnikov, imela pa je 94 kmečkih gospodarstev. Kmečka srenja je bila zelo razslojena; v vasi so živeli kajžarji, mali, srednji in veliki kmetje. Gorišnica je imela obliko gručaste vasi. V vasi je bila skoraj polovica prebivalcev kajžarjev (47,9%), velikih kmetov pa le dobra desetina (10,3%).²⁸

Kajžarji so svoje skromne domove, katerim so rekli kajže, postavljali na koncu vasi. Tako so nastali deli naselij, ki so se že po zunanosti ločili od prave vasi, kjer so živeli kmetje. Takšno kajžarsko naselje se je imenovalo »siget«, izraz je bil neke vrste žaljivka. Ker so bili kajžarji precej revni, so veliki kmetje nanje gledali zviška in podcenjujoče. Obdelovali so njive velikih kmetov, da so si pridobili kakšen kos njive v najem, prevoz ali kakšno drugo uslugo. Prebivalci »sigetov« so

²⁵ Vladimir Bračič, Ptujsko polje, Založba obzorja Maribor, Maribor 1975, str. 64

²⁶ Prav tam, str. 65

²⁷ Prav tam, str. 67

²⁸ Prav tam, str. 86

se ukvarjali z obrtjo in nekateri so si tako gospodarsko opomogli, da so si lahko kupili več zemlje in postali trdni kmetje.²⁹

Zemlja je predstavljala Gorišničanom glavni vir dohodka. Ljudje so se ukvarjali s poljedelstvom, živinorejo in vinogradništvom. Na začetku 18. stol. so na njivah prevladovali žitarice (rž, ječmen, pšenica, oves, koruza, ajda, proso), pridelovali pa so tudi korenje, repo in krompir. Njihova najljubša kultura je bila čebula ali luk po domače, zato tudi »Lukarija«. Čebulo so prodajali daleč naokoli, tudi na Hrvaško in v Gradec.³⁰

Prebivalstvo Ptujkega polja je bilo leta 1820, po etnični pripadnosti, čisto slovensko prebivalstvo. Prišleki, ki so se naselili na to področje v 16. stoletju, so se zdaj popolnoma asimilirali z avtohtonim prebivalstvom. Ostali so le še značilni priimki kot so Horvat, Bezjak, Lah itd. Več je bilo žensk kot moških. Večinoma je bilo prebivalstvo agrarno, odstotek prebivalstva pa so predstavljali duhovniki, učitelji ter obrtniki.

Ljudstvo je bilo v tem času zelo vraževerno. Ljudje so upoštevali stare šege in navade, oblačili pa so se v starodavno narodno nošo. Značilni so bili različni ljudski običaji, predvsem v času ženitovanja, v pustnem času in ob kolinah. Etnološke maske Ptujkega polja, ki so se ohranile vse do danes, so rusa, orači, piceki, vile, medved in demonski kurent.

Ljudje so se prehranjevali skromno, vendar pa vseeno niso čutili pomanjkanja. Njihova hrana je bila sestavljena iz rastlinskih pridelkov, sira, pogač in mleka. Ob nedeljah, večjih kmečkih opravilih, domačih in cerkvenih praznikih so pojedli tudi kakšen kos mesa. Ljudje so živeli preprosto, skromno in so bili kljub težkemu življenju zadovoljni.³¹

²⁹Vladimir Bračič, Ptujsko polje, Založba obzorja Maribor, Maribor 1975, str. 91

³⁰Prav tam, str. 96

³¹Prav tam, str. 99-100

Na območju ptujskega polja so v 19. stoletju že delovale osnovne šole. V Gorišnici je bila leta 1820 trivialka s 45 učenci. Šola v Gorišnici sodi med starejše vaške šole v Sloveniji, saj njen začetek sega v leto 1760.³²

Z napoleonskimi vojnami se je gospodarski položaj kmetov zelo poslabšal, zavladata je gospodarska kriza. Že leta 1826 pa se je stanje izboljšalo, k temu je pripomogla rast cene pšenice in drugih žitaric. Sredi stoletja, ko se je kmetu uspelo osvoboditi fevdalnih spon, z zemljiško odvezo, je začelo rasti tudi gospodarstvo.³³

Pomemben dogodek za vso Ptujsko polje je bila izgradnja železniške proge, ki je potekala po skrajnem robu pokrajine, Pragersko-Kotoriba. Za Ptujsko polje je bila najpomembnejša postaja v Moškanjcih. Že med gradnjo železnice je mnogo okoliških ljudi dobilo začasno službo, ob koncu del pa tudi stalno zaposlitev pri vzdrževanju proge.³⁴

Z zakonom o kmečki odvezi in splošnem dvigu cen živine in žitaric so si kmetje na Ptujskem polju zelo opomogli. Povečali so število glav živine, uporabljati so začeli kvalitetnejša semena in tudi donos poljščin je bil višji.

Zakon o svobodnem kosažu posesti in dednem pravu iz leta 1868 je prinesel zraven pozitivnih tudi negativne posledice. Povzročil je drobljenje kmetij. S tem so se pojavile vse večje socialne razlike. Mali kmetje so se vse težje preživljali in sčasoma začeli propadati. Mučili so jih dolgovi, težko so prodali svoje pridelke. Pestili so jih davki, ki so se nenehno višali, njihov zaslužek pa je bil zelo majhen. Veliko je bilo kajžarjev, tisti, ki pa so ostali brez zemlje, pa so se začeli izseljevati in iskati zaposlitev v neagrarnih dejavnostih.³⁵

Po prvi svetovni vojni je prišlo do agrarne reforme. Od nje so revni kmetje pričakovali zemljo in s tem izboljšanje svojega položaja, a so doživeli veliko razočaranje. Vsak je lahko dobil le po 10 oralov zemlje, če je bilo v družini 10

³² Vladimir Bračič, Ptujsko polje, Založba obzorja Maribor, Maribor 1975, str. 101

³³ Prav tam, str. 103

³⁴ Prav tam.

³⁵ Prav tam, str. 106

članov, pa so dobili samo 1 oral na člana. Zanimanje za zemljo je bilo veliko, dobili pa so jo lahko le tisti, ki je niso imeli. Povečalo se je število kajzarjev in malih kmetov, ki pa zaradi pomanjkanja živine in orodja niso mogli uspešno gospodariti. Postali so socialno ogrožen sloj na vasi.³⁶

Gorišnica, ki je bila središče fare, je imela že trgovino z mešanim blagom, pekarno in krčmo. Ljudje so se v tem času poleg kmetijskih dejavnosti ukvarjali še s čevljarstvom, šiviljstvom in krojaštvom. Obrti skorajda ni bilo, ta je bila na Ptuj.

Obdobje med obema vojnama je bilo težko za slovenskega kmeta. To je bilo obdobje propadanja. Zaradi dolgov, visokih davkov in nizke cene pridelkov so mnogi kmetje začeli propadati. Dodatno so se preživljali z odpiranjem gramoznic in navažanjem gramoza na vaške, občinske in druge ceste. V Gorišnici so bile štiri gramozne jame. V vasi je zavladala revščina, zato so mladi pred začetkom druge svetovne vojne začeli hoditi na sezonsko delo v Nemčijo. Močno vlogo na vasi so v tem času imeli klerikalni politiki, ki so imeli v župnijskih hišah v Markovcih in Gorišnici (takrat Sv. Marko in Sv. Marjeta niže Ptuj) svoje močne zaveznike. Liberalni tabor je bil šibkejši. Učitelji so jim bili glavna opora, bili pa so glavni organizatorji kulturno-prosvetnega dela na vasi. Še posebej je bila daleč naokrog znana igralska družina Šugman iz Gorišnice, ki je še danes znana po vsej Sloveniji in v tujini. Vodil jo je Danček Šugman.³⁷

Kmalu po prihodu Nemcev v naše kraje, so ti poskrbeli za ponemčenje naših krajevnih imen. Uporabili so stara nemška imena krajev še iz časa Avstro-Ogrske. Gorišnico, ki se je takrat imenovala Sv. Marjeta niže Ptuj, so leta 1941 preimenovali v St. Margareten. Obdržala je svetniško obliko imena, tako kot tudi večina ostalih krajev na ptujskem območju. Do novih sprememb krajevnih imen je prišlo leta 1943, ko so skoraj popolnoma odpravili svetniške nazive krajev. Gorišnica se je preimenovala v Margareten bei Pettau.³⁸

³⁶ Vladimir Bračič, Ptujsko polje, Založba obzorja Maribor, Maribor 1975, str. 106-107

³⁷ Prav tam, str. 110

³⁸ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1897-1973

Nacionalna zavest je bila v času 2. svetovne vojne velika, ljudje so se upirali okupatorju, do njega so gojili odpor in sovraštvo. Število občin se je tisti čas na ptujskem območju zmanjšalo iz 24 na 21. Gorišnica je ostala svoja občina, leta 1942 je bil za župana izvoljen Johann Muchnitsh.

Okupator je pospešeno germaniziral prebivalstvo na Ptujskem območju. Nemci so odstranili vse napise v slovenskem jeziku, ukinili so tudi vseh 285 slovenskih društev, ki so takrat delovala na ptujskem območju. Zaprli so tudi vse knjižnice, slovenske knjige pa so začeli uničevati in zažigati.³⁹

Delovanje organizacije OF se je na Ptujskem polju začelo leta 1943, ko sta s Pohorja prispela Franc Belšak - Tone, doma iz Muretincev, in Milko Golob - Jožko iz Zlatoličja. Milko Golob - Jožko je v hiši Franca Belšaka - Simona, v Muretincih, ustanovil prvi rajonski odbor OF. Franc Belšak - Simon je bil predsednik odbora OF. Njegov najstarejši sin, Franc Belšak - Tone, je moral leta 1943 v nemško vojsko, od koder je junija istega leta pobegnil v Drugi pohorski bataljon. Tam je spoznal Milka Goloba - Jožka, s katerim je kasneje sodeloval pri organizaciji OF na Ptujskem polju. Vaški odbori OF so sredi leta 1944 bili ustanovljeni že po vseh vaseh.

Februarja 1945 so Nemci v Gorišnici, v Toplakovi domačiji, uspeli obkoliti partizane in sodelavce OF. V spopadu so umrli Franc Belšak - Tone, Anton Frlež - Jelen, in Franc Tobias.

Zadnji vojaki so naše ozemlje zapustili 7. maja 1945, žrtvam vojne pa so vaščani na pokopališču postavili spomenik.⁴⁰

Konec vojne je med ljudi prinesel radost in veselje. Končal se je nacistični pritisk in vsakodnevni strah za življenje. Domov so se začeli vračati številni, ki jih je vojna razgnala po vsej Evropi. Imena krajev, katere je okupator ponemčil, so ponovno poslovenili. Gorišnica se je ponovno imenovala Sv. Marjeta niže Ptuja. Še vedno pa sta bili v uporabi obe imeni.

³⁹Slovenstvo na Ptujskem v 20. stoletju, 2005, str. 52, 54, 60

⁴⁰Slovenstvo na Ptujskem v 20. stoletju, 2005, str. 72

Razglasili so agrarno reformo z geslom »Zemljo tistemu, ki jo obdeluje«. Zemljo pa so zaplenili fevdalcem in vsem okupatorjevim sodelavcem.

Ljudje so pričakovali, da bodo dobili želeno zemljo. Namen zakona pa je bil predvsem političen. Želeli so vezati kmete, ki so imeli v državi večino, na novo oblast. Tistim, ki niso bili pravi kmetje, so jim vzeli presežek zemlje in ga razdelili kmetovalcem s premalo zemlje ali brez nje. Postavili so jim pogoj, da jo obdržijo v lasti vsaj 20 let. Večji del zemlje je obdržala država, da bi se okrepila. Del zemlje pa so dobile še kmečke delovne zadruge.

Pojavila se je nova oblika družbenih odnosov - zadržno gibanje, to je bila nova oblika združevanja kmetov. Leta 1945 je bila na Ptuju ustanovljena nabavno prodajna zadruga, krajše Naproza. Po vaseh je imela 23 poslovalnic, tudi v Gorišnici. Naproza Marjeta na Ptujskem polju se je kasneje osamosvojila in bila zadruga zase. Šlo je za nabavno-prodajne zadruge, ki so skrbele za pravilno in redno razdeljevanje živil.

Kmetijske zadruge so pozitivno vplivale na razvoj kmetijske proizvodnje, saj so kmetom zagotavljali boljše seme, jih seznanjali z uporabo sodobnih strojev in z uporabo umetnih gnojil.

Leta 1948 so začeli graditi zadržne domove po vaseh. Tudi Gorišnica je dobila svojega. Ti domovi so bili središča zadržnega gibanja in prosvetno-kulturne dejavnosti. V Gorišnici so kasneje v domu začeli predvajati tudi kino predstave.

Kot sistem so uzakonili odkup oziroma obvezno oddajo. Kmečko prebivalstvo je moralo oddajati vsa osnovna živila, zagotoviti pa je bilo treba tudi viške za prebivalstvo v mestih. Ptujsko polje je imelo največ presežkov pri čebuli in žitaricah. Največ škode v kmetijstvu je med drugim imela okolica Ptuja, s tem pa tudi Gorišnica. Veleposestva so v tem času popolnoma izginila. To obdobje pa se lahko označi, kot eno težjih obdobj v življenju kmeta.

Leto 1965 je prineslo preobrat v agrarni politiki - zvišale so se cene kmetijskih pridelkov, odnos do zasebnega kmeta pa je bil jasneje opredeljen. Sprejeti so bili ukrepi za zmanjšanje ekstenzivne rasti industrije, kar je zaustavilo zaposlovanje ljudi, ki so živeli na podeželju. V tem obdobju so začeli ljudje odhajati na delo v tujino. Še vedno pa je ostala za to pokrajino osnovna gospodarska panoga kmetijstvo.⁴¹

V osemdesetih letih so v Zamušanih odprli na novo zgrajen most čez Pesnico in predali namenu novo železniško postajališče. To sta bila dva težko pričakovana dogodka na vasi.

Danes je Gorišnica kar veliko naselje, še vedno pa se majhen procent kmečkega prebivalstva ukvarja s poljedelstvom in živinorejo. Večina prebivalstva je zaposlenega v bližnjih mestih na Ptuju, v Mariboru, Ormožu in Kidričevem. Danes ima Gorišnica svojo osnovno šolo, ki sodi med najmodernejše v Sloveniji, zelo dobro opremljeno večnamensko športno dvorano, cerkev, združni dom, trgovino, zdravstveni dom, lekarno, pošto, banko in čistilno napravo.

⁴¹Vladimir Bračič, Ptujsko polje, Založba obzorja Maribor, Maribor 1975, str. 130

3 ZGODOVINA ŠOLSTVA NA SLOVENSKEM

3.1 ŠOLSTVO DO I. SVETOVNE VOJNE

Prve oblike šolstva na Slovenskem so nastale v srednjem veku. To so bile stolne šole na sedežih škofij. Obiskovali so jih le dečki, učili pa so se psalmov, petja, branja in latinščine. V 13. stoletju so obstajale še samostanske šole, ki pa tako kot stolne, niso igrale pomembne vloge pri razvoju šolstva na Slovenskem. V tem obdobju so se razvile še župnijske šole, ki so imele pomembno vlogo za izobraževanje mladine, saj so jih učili peti psalme, brati bogoslužne obrazce in jih seznanjali z verskimi nauki.⁴²

Na prehodu iz 12. v 13. stoletje so se na našem ozemlju razvila prva mesta z meščani. Pokazale pa so se tudi potrebe po mestnih šolah, ki so nastale iz župnijskih šol. Obiskovali so jih mestni otroci, ki so v njih pridobivali predvsem praktične izkušnje.⁴³

Obdobje reformacije je imelo pomembno vlogo v 16. stoletju, to obdobje predstavlja na našem ozemlju prvo šolsko reformo, nastale so osnovne šole in gimnazije, v katere so bili vključeni tudi tisti, ki do sedaj niso imeli možnosti za izobraževanje.⁴⁴

Oblikovale so se protestantske šole, ki so izpolnjevale vse pogoje, potrebne za delovanje šole. Ti pogoji so bili naslednji, materinščina mora biti učni jezik, za sprejem v šolo ni potrebna nobena predhodna izobrazba in šola je bila namenjena vsakomur ne glede na spol in premoženjsko stanje. Kot očeta osnovne šole na slovenskem ozemlju so imenovali Primoža Trubarja, ki se je zavedal, da slovenske šole ne bo brez slovenske knjige. Tako so bile protestantske knjige prve slovenske knjige in tudi prvi slovenski osnovnošolski učbeniki.⁴⁵

⁴² Vlado Schmidt, *Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem 1*, Delavska enotnost, Ljubljana 1988, str. 17-24

⁴³ Prav tam.

⁴⁴ Prav tam, str. 17-34.

⁴⁵ Jože Ciperle in Andrej Vovko, *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja*, Slovenski šolski muzej, Ljubljana 1987, str. 18-20.

Do sredine 17. stoletja so reformacijo zatrli, protestantske šole in cerkve so bile zaprte, učitelji in pridigarji pa izgnani iz dežele. Šolstvo in vzgojo je prevzela katoliška cerkev z jezuiti. Poučevali so katoliški učitelji, ki so za svoje delo uporabljali predpisani katekizem. Leta 1733 se je jezuitski red ukinil, šole pa je prevzela avstrijska država.⁴⁶

Prvi avstrijski splošni zakon, Splošna šolska naredba iz leta 1774, velja za prvi šolski zakon na slovenskem ozemlju. Predstavljal je temelj razvoja osnovne šole na Slovenskem. Osnovno šolo so kot državno ustanovo nadzirali krajevni in okrožni nadzorniki ter šolske komisije v deželnih glavnih mestih. Leta 1805 je bil sprejet drugi šolski zakon. Glavna naloga učitelja je bila, da učence navadi brati, računati in pisati.⁴⁷

V času Ilirskih provinc je šolska reforma prinesla odpravo cerkvenega nadzorstva. Cerkev je skrivaj še vršila nadzor nad šolami, saj je bil posvetni nadzor slab predvsem zaradi pomanjkanja finančnih sredstev. Ilirske province so prinesle izginotje trivialk, glavnih šol in normalk. Namesto njih je nastala enotna osnovna šola. Kot učni jezik je bila priznana slovenščina. Pomembno vlogo v tem obdobju je imel Valentin Vodnik, napisal je večino potrebnih knjig za poučevanje v osnovnih šolah in gimnazijah ter je najzaslužnejši za uveljavitev slovenščine v šolah.⁴⁸

Leto 1848 je z novo šolsko reformo prineslo nove spremembe. Pripravil se je osnutek za reorganizacijo šolstva. Prinašal je veliko sprememb: javni pouk naj postane brezplačen in se izvaja izključno v materinščini, določijo naj se mestni šolski inšpektorji, vsako šolo naj vodi šolska komisija, ki jo sestavljajo duhovnik, učitelji in izvoljeni zastopniki občanov, vsako glavno mesto dežele mora organizirati tečaje za usposabljanje novih učiteljev, učitelj naj ne opravlja več cerkveniške službe. Predlagani osnutek je naznanjal velike spremembe na področju šolstva vendar reforma v osnovni šoli ni zaživela. Cerkveni nadzor nad

⁴⁶ Jože Ciperle in Andrej Vovko, Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja, Slovenski šolski muzej, Ljubljana 1987, str. 27-34.

⁴⁷ Vlado Schmidt, Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem II, Delavska enotnost, Ljubljana 1964, str.8.

⁴⁸ Vlado Schmidt, Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem 2, Delavska enotnost, Ljubljana 1988, str. 61 - 75.

šolami se je le še povečal, o uresničevanju idej pa ni bilo ne duha ne sluha vse do zloma absolutizma v Avstriji.⁴⁹

Leta 1869 je bil sprejet tretji šolski zakon. Šole so postale državne in deželne ustanove, učitelji niso več opravljali cerkovniških služb, plačevala pa jih je posamezna dežela. Ustanovljena so bila štiriletna učiteljišča, učiteljice pa so postale enakovredne moškim kolegom. Osnovna šola je postala obvezna. Oblikovale so se tudi nove kategorije šol, triletne meščanske šole, v katere so vstopili učenci po končani petletni osnovni šoli. V tem času so bile ustanovljene tudi prve zasebne šole.⁵⁰

Z izvajanjem tega tretjega zakona je bil storjen korak naprej pri pridobivanju osnovnošolske izobrazbe.

⁴⁹ Vlado Schmidt, Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem 3, Delavska enotnost, Ljubljana 1988, str. 7 - 17.

⁵⁰ Jože Ciperle in Andrej Vovko, Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja, Slovenski šolski muzej, Ljubljana 1987, str. 59-65.

3. 2 ŠOLSTVO MED OBEMA SVETOVNIMA VOJNAMA

Oktober leta 1918 je stara Avstro-Ogrska monarhija razpadla. Na naših tleh je nastala država Slovencev, Hrvatov in Srbov. Takrat je še vedno veljala staroavstrijska šolska zakonodaja, njihova določila so veljala še naslednjih šestdeset let, do leta 1929, ko je decembra izšel šolski zakon, ki je poenotil osnovno šolo v okviru jugoslovanske države. Uvedena je bila splošna in obvezna osemletna osnovna šola, dečki in deklice so imeli pouk skupaj, zakon je prepovedal izvajanje telesne kazni nad učenci, uvedene so bile ocene od 1 do 5, vendar je bila 1 takrat najboljša. Osnovna šola se je imenovala »narodna šola«, razdeljena je bila v štiriletno osnovno šolo in štiriletno višjo narodno šolo. Učenci so morali obiskovati pouk do dopolnjenega štirinajstega leta starosti.

Občine so morale po zakonu priskrbeti zemljišče za šole in šolske vrtove, vrtci so spadali k šoli. Krajevni šolski sveti so bili zadolženi za gradnjo šolskega poslopja, za njegovo vzdrževanje ter nabavo knjig in šolske opreme. Inšpektorsko delo so opravljali okrajni šolski nadzorniki. Šole pa so ustanavljali tam, kjer je bilo v polmeru štirih kilometrov zabeleženih najmanj trideset šoloobveznih otrok. Leta 1931 so v mestih začeli ustanavljati meščanske šole, ki so bile najprej tri, nato pa štiriletne.⁵¹

Obdobje nemške okupacije leta 1941 je za slovensko prebivalstvo bilo grozno. Glavni cilj okupatorja je bil popolno uničenje Slovencev in njihove kulture. Ukinjene so bile vse slovenske šole, večino slovenskih učiteljev in izobražencev je bilo izgnanih v Srbijo ali na Hrvaško, sežigali so slovenske knjige ter ustanavljali nemške šole in vrtce. Tako kot v vseh javnih uradih, vrtcih in trgovinah je tudi v šoli uradni jezik postala nemščina, vsaka slovenska beseda je pomenila kršitev šolskega reda, sledila pa ji je huda kazen. Še posebej intenzivno je bilo ponemčevanje slovenskih otrok na Štajerskem in Gorenjskem. Nemci so

⁵¹ Jože Ciperle in Andrej Vovko, Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja, Slovenski šolski muzej, Ljubljana 1987, str. 69-73.

takoj po okupaciji organizirali jezikovne tečaje nemščine, ki so jih morali obiskovati tako otroci kot tudi odrasli.⁵²

Kot odgovor na okupatorjevo početje v šolstvu so po posameznih odredih nastale prve začasne partizanske šole. Z nastankom osvobojenega ozemlja, leta 1942 na Dolenjskem in Primorskem, pa so partizanske šole dobile tudi zakonito osnovo. Pouk je bil prilagojen vojnim razmeram. Učitelji so si prizadevali nuditi otrokom najosnovnejše znanje, pouk je bil sestavljen iz slovenskega jezika in računstva. Primanjkovalo je učbenikov, zvezkov in drugih učnih pripomočkov. Z organizacijo partizanskih šol so imeli veliko težav na Štajerskem in Gorenjskem, kjer je bil nemški okupator bolj strog, manj je prizanašal ljudstvu kot v drugih predelih Slovenije. Šole so potekale v tajnosti, učitelji pa so bili nenehno izpostavljeni smrtni nevarnosti. Z zlomom nacistične Nemčije leta 1945 pa so vse slovenske šole hitro zapustili vsi nemški učitelji.⁵³

⁵² Anton Sore, Celjski zbornik, Celje 1988, str. 230.

⁵³ Jože Ciperle in Andrej Vovko, Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja, Slovenski šolski muzej, Ljubljana 1987, str. 85-90.

3. 3 ŠOLSTVO PO II. SVETOVNI VOJNI

Osvoboditev izpod okupatorjeve oblasti je prinesla družbeno-ekonomske spremembe, ki so vplivale tudi na spremembo celotnega sistema šolanja. Z odlokom o organizaciji osnovnih in srednjih šol leta 1945 so ločili Cerkev od države, poddržavili so vse šole, tudi zasebne, ki so bile v rokah cerkve. Verouk kot učni predmet ni bil več obvezen. Ukinili so meščanske šole in na novo so se organizirale nižje gimnazije.

Leta 1946 je zakon o obveznem šolanju uvedel obvezno sedemletno šolanje. V sedemletko so bili vključeni otroci iz štirih razredov osnovne in treh razredov višje osnovne šole. Korak naprej na področju izobraževanja pa je bil storjen leta 1953, z zakonom o osemletnem izobraževanju, uzakonjena je bila šolska obveznost od sedmega do petnajstega leta starosti. Učenci so se šolali najprej v štirih razredih osnovne šole. Obvezno šolanje pa so lahko nadaljevali v nižjih gimnazijah ali višjih razredih osnovne šole oziroma v drugih obstoječih srednjih šolah.

Leta 1958 je v veljavo stopil splošni zakon o šolstvu, pomenil je prelomnico povojnega osnovnega šolstva. Uzakonjena je bila osemletna osnovna šola, ki je predstavljala edino obliko obveznega šolanja otrok. V tem času so se oblikovale popolne osemletne osnovne šole in štiriletne podružnične šole. Občine so kot ustanoviteljice šol bile dolžne zagotavljati sredstva za njihovo delovanje, šolanje pa je postalo brezplačno. Organizirale so se tudi šole za otroke s posebnimi potrebami.⁵⁴

Pojavile so se potrebe po učiteljskem kadru, še posebej po učiteljih razrednega pouka. V Ljubljani so leta 1947 ustanovili Višjo pedagoško šolo, ki se je leta 1964 preimenovala v Pedagoško akademijo. V Celju je bilo učiteljišče od 1948. leta dalje, pedagoška akademija v Mariboru pa se je oblikovala leta 1961. V šestdesetih letih je število učencev naraščalo, šolskega prostora je primanjkovalo, prav tako učiteljev, učbenikov in učnih pripomočkov. Obdobje sedemdesetih in

⁵⁴ Jože Ciperle in Andrej Vovko, Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja, Slovenski šolski muzej, Ljubljana 1987, str. 95 - 104.

osemdesetih let, t.i. obdobje socializma, je prineslo veliko novosti. Odnosi med učenci in učitelji so postali bolj demokratični, učenec je postal subjekt vzgojno izobraževalnega procesa. V tem času so ustanovili male šole, saj se je pokazala potreba po pripravah otrok za vstop v osnovno šolo.⁵⁵

Reforma iz leta 1975 predstavlja korenito reorganizacijo našega šolstva. Vsi učitelji, tudi razredni, so za opravljanje pedagoškega dela v razredu potrebovali visoko fakultetno izobrazbo. V letu 1985/86 se je Pedagoška akademija v Mariboru reorganizirala v Pedagoško fakulteto s štiriletnim izobraževanjem za vse bodoče učitelje.⁵⁶

Šolsko leto 1999/2000 je prineslo poskusno uvajanje devetletnega osnovnošolskega izobraževanja. Da bi izvajanje programa potekalo po načrtih, je bilo nujno potrebno zagotoviti dobro usposobljenega učitelja. V ta namen so potekala številna izobraževanja, ki so vključevala teoretične in praktične pristope k uvajanju novih oblik, vsebin in metod dela. Velik poudarek je bil na timskem delu učiteljev. Poskusni program devetletnega izobraževanja je vseskozi potekal pod strokovnim nadzorom Zavoda za šolstvo RS, področnih Zavodov za šolstvo, nacionalne in področne komisije, Pedagoškega inštituta ter Pedagoških fakultet.

Uvedba devetletnega izobraževanja v osnovnih šolah je prinesla naslednje spremembe in novosti:

- Otroci so pri vstopu v šolo (tako kot v večini držav z visoko razvitim šolskim sistemom) stari od 5 let in 8 mesecev do 6 let in 8 mesecev.
- Učenci imajo v 1. razredu osnovne šole pri polovici ur pouka dodatno učiteljico, ki je praviloma vzgojiteljica predšolskih otrok. Ista učiteljica lahko spremlja učence skozi celo prvo vzgojno izobraževalno obdobje (prva tri leta osnovne šole).
- Znanje učencev se v celotnem prvem vzgojno izobraževalnem obdobju ocenjuje opisno.

⁵⁵ Jože Ciperle in Andrej Vovko, Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja, Slovenski šolski muzej, Ljubljana 1987, str. 95 - 104.

⁵⁶ Prav tam, str. 105 - 106.

- Za vse predmete v 1. razredu so sprejeti novi učni načrti, ki upoštevajo razvojno stopnjo učencev in način učenja, primeren za otroke pri 6-ih letih starosti. Pomembni standardi znanja, kot npr. pisanje, branje, so naravnani na postopno in temeljito, pa tudi individualno pridobivanje znanja, kar pomeni, da je doseganje ciljev razdeljeno na celo prvo triletje (seveda za tiste učence, ki tak tempo potrebujejo).
- Strokovni svet RS za splošno izobraževanje je sprejel prenovljene ali nove učne načrte za vse predmete v devetletni OS. V njih so predvsem posodobljeni cilji oz. vsebine. Učni načrti so prečiščeni zlasti z vidika odvečne faktografije, cilji pa so oblikovani tako, da posegajo na različna področja učenčevega razvoja, od čustvenega, socialnega, spoznavnega, gibalnega do moralnega.
- V nove učne načrte so vgrajene različne metode in oblike poučevanja, ki naredijo pouk bolj raznolik in zanimiv, hkrati pa vključujejo metode in oblike poučevanja, ki so še posebej primerne za mlajše učence. Tudi v učnih načrtih za učence višjih razredov je še posebej velik poudarek na eksperimentalnem in problemskem učenju.
- Učni načrti so pripravljani tako, da ostaja učiteljem in učencem dovolj časa za ponavljanje in utrjevanje snovi, za ustno preverjanje in ocenjevanje znanja; več časa torej za pogovore in vzpostavljanje pristnejšega stika med učiteljem in učencem (večja vzgojna vloga učitelja).
- Učenci začnejo, podobno kot v drugih evropskih državah, z učenjem tujega jezika v četrtem razredu, torej pri približno 10-ih letih, drugi tuji jezik pa si lahko izberejo v zadnjih treh letih kot izbirni predmet.
- Skrb za enakost izobraževalnih možnosti za vse učence. Ob koncu drugega in tretjega obdobja devetletne osnovne šole se znanje učencev preverja pisno z nacionalnim preverjanjem znanja, s katerim se preverjajo standardi znanja, določeni z učnim načrtom. Ob koncu drugega obdobja je nacionalno preverjanje znanja za učence prostovoljno, in sicer iz slovenskega jezika, matematike in tujega jezika, ob koncu tretjega obdobja pa je nacionalno preverjanje znanja za vse učence obvezno, in sicer iz slovenskega jezika, matematike in tretjega predmeta, ki ga izmed obveznih

predmetov določi minister. Dosežki nacionalnega preverjanja znanja so dodatna informacija o znanju učencev.

- Z upoštevanjem evropskih priporočil za individualizacijo in diferenciacijo pouka in z možnostjo izbire treh predmetov v zadnjem triletju se sistemsko vzpostavlja skrb za vsakega učenca, upoštevajoč njegove sposobnosti, interese in pričakovanja (večja skrb za nadarjene učence, učence z učnimi težavami...).
- V devetletni program OŠ se v skladu z odločbo o usmeritvi vključujejo tisti učenci s posebnimi potrebami, za katere bo strokovna komisija ugotovila, da lahko glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oz. motnje dosegajo standarde osnovnošolskega programa ob ustrezni prilagoditvi organizacije, načina preverjanja znanja, napredovanja in časovne razporeditve pouka ter ob dodatni strokovni pomoči.

S šolskim letom 2003/2004 so v skladu z Zakonom o osnovni šoli vse šole pričele z devetletnim izobraževanjem otrok.⁵⁷

⁵⁷ http://www.mss.gov.si/si/solstvo/osnovnosolsko_izobrazevanje/osnovna_sola

4 ZGODOVINA OSNOVNE ŠOLE GORIŠNICA

4.1 OBDOBJE DO I. SVETOVNE VOJNE

4.1.1 Začetki pouka v Gorišnici

Osnovna šola Gorišnica sodi med starejše vaške šole na Slovenskem. Njeni začetki segajo že v 18. stoletje. Kakor pri večini šol, katerih začetek sega v to stoletje, se tudi letnica ustanovitve šole v Sveti Marjeti, današnji Gorišnici, ne more natančno določiti. Iz raznih zapisov lahko sklepamo, da so pri Sveti Marjeti že pred letom 1785 imeli za poučevanje sposobne organiste. Od leta 1760 do leta 1788 so znani naslednji organisti: Perger Janez, Markovič Simon in Marko Mihael. V arhivu lavantinskega konsistorija je leta 1893 nadučitelj pri Sv. Andražu, Johan Strelec, odkril dokument v katerem je bilo zapisano, da je bil leta 1760 pri Sv. Marjeti nastavljen cerkovnik, organist in učitelj Perger Janez. Starši v poučevanju takrat niso videli nobenega smisla, otroke so rabili za kmečka dela, pa tudi jezik v šoli je bil nemški. Perger Janez je nasledil Markovič Simon, potem nekaj let ni bilo pouka, leta 1780 pa je ponovno začel poučevati cerkovnik in organist Marko Mihael.⁵⁸

Prvi pouk se je najverjetneje začel izvajati zaradi znane zahteve Tridentinskega koncila, da naj župnik ob nedeljah poučuje mladino Katekizem. Ker pa mladi niso znali ne brati ne pisati, jih je bilo tega treba naučiti. V tem času je torej pouk bil drugotnega pomena, na prvem mestu je bil verouk. Duhovniki so imeli ogromno dela, saj so takratne fare bile zelo velike in številčnejše od današnjih, so pouk branja in pisanja prepustili organistom.⁵⁹

Osnovno šolanje otrok po slovenskih krajih, torej tudi v Gorišnici, je bilo vse do velikih reform avstrijske cesarice Marije Terezije, predvsem v rokah cerkve, deželnih stanov, graščin in mest. S splošno šolsko uredbo, ki jo je cesarica potrdila decembra 1774, je bila prvič na našem ozemlju uvedena splošna šolska obveznost, ki je zajemala vse otroke od 6. do 12. leta, ne glede na stan in spol.

⁵⁸Šolska kronika osnovne šole Gorišnica, 1800-1870

⁵⁹Mapa o Osnovni šoli Gorišnica, Slovenski šolski muzej

S sprejemom zakonskega predpisa, s katerim je država razširila svoje pristojnosti tudi na področje šolstva, pa šele lahko govorimo o začetku osnovne šole na Slovenskem. Zakon je takrat uvedel tri oblike oziroma vrste osnovnih šol: trivialne šole, glavne in normalne šole.

Trivialne šole so bile šole po vaseh in manjših krajih, namenjene poučevanju kmečkih otrok in otrok revnejših slojev. V njih je poučeval en sam učitelj, ki je bil po navadi tudi cerkovnik. Šole so gradili in vzdrževali krajevni viri. Pouk je potekal 6 let, obsegal je branje, pisanje, računanje, verouk in osnovne pojme gospodarstva. Učni jezik v trivialkah je bila materinščina. Iz trivialnih šol ni bilo mogoče nadaljevati šolanja na gimnazijah.

V mestih, na sedežih okrajev, so nastajale glavne šole, v deželnih glavnih mestih pa so ustanavljali normalke, ki naj bi dajale normo, kako je potrebno poučevati. Leta 1805 so uvedli še nedeljske šole za utrjevanje in razširjanje znanja otrok od 12. do 18. leta starosti. Obiskovanje nedeljskih šol ni bilo obvezno.

4. 1. 2 Organizacija pouka

Pri Sveti Marjeti je šola začela delovati kot enorazrednica in sicer v prostorih stare mežnarije. Na začetku se je zbralo 12 otrok. Potrebe po novi, večji ali celo dodatni učilnici, vse do leta 1820 ni bilo. Učenci šole niso redno obiskovali, pouk je potekal v nemščini, zato zanj ni bilo zanimanja, saj je bil narod proti Nemcem. Na začetku so učence poučevali mežnarji in sicer čitanje, pisanje in nekaj računanja. Pouk ni imel velikega uspeha.

Leta 1820 so zgradili novo, večjo stavbo. Stara mežnarija pa se je podrla. Šola je postala dvorazrednica. Pouk je sprva potekal v nemškem jeziku nato v slovenskem. Leta 1821 je pouk obiskovalo 20 otrok.

Šolski okoliš je sestavljalo 13 vaških občin: v celoti Gorišnica (Gornja in Spodnja), Muretinci, Mala vas, Gajevci, Placerovci, Formin, Moškanjci (Gornji in Spodnji), Mezgovci, Cunkovci, Zagojiči in delno Zamušani, Tivolci in Prerad. Po

izgradnji železniške proge skozi Moškanjce pa se je od fare Sv. Marjete na lastno zahtevo odcepila občina Mezgovci, ki se je priključila Dornavi.⁶⁰

Šola je imela vse do leta 1870 naziv »Pfarrschulle«, nato se je preimenovala v »Volksschulle«. Nadzor nad šolo je imel farni župnik. Šolski okrajni nadzornik in škofijski Konsistorij. Maja 1868 je z novim državnim zakonom prevzela nadzor in vrhovno oblast nad šolo država. Ukinila se je zbirca za učitelje, leta 1871 so se uvedle plače, cerkovniki niso smeli več poučevati, šolanje otrok pa se je podaljšalo do 14. leta. Poučevali so le učitelji, ki so morali za delo na trivialkah opraviti tri mesečne pedagoške tečaje, za delo na normalkah in glavnih šolah pa šest mesečno izobraževanje. Imenovali pa so se tudi prvi šolski sveti.

Pouk se je na šoli začel različno. Deklice in dečki so v razredu sedeli ločeno, tudi sam pouk se je razlikoval glede na spol. Dekleta so kasneje poleg vseh obveznih predmetov imele še ročna dela, fantje pa telovadbo. Ker ni bilo telovadnice in ustreznih pripomočkov, so učenci imeli telovadbo le poleti, telovadili so na šolskem dvorišču. Včasih so imeli namesto telovadbe pozimi slovniški pouk. V šoli so se tako učili računstvo, pisanje, branje, zemljepis, verouk in domoznanstvo. Šolski uspeh je bil slabši, saj starši učencev niso pošiljali v šolo, ko so jih potrebovali za delo doma.

Ob koncu šolskega leta je bilo izvedeno izpraševanje, ki ga je nadzoroval krajevni šolski nadzornik. Med letom je znanje učencev preverjal učitelj, ocene pa si je zapisoval v osebno beležnico. Otroci so dobili štirikrat na leto, v šolskem naznanilu, napisane zaključne ocene.: 1. januarja, 1. aprila, 1. julija in ob koncu šolskega leta.

S šolskim naznanilom pa so želeli tudi opozoriti starše, da so dolžni pošiljati otroke v šolo. Ob zaključku leta so učenci dobili odpusnico ali odhodnico, ki je pomenila možnost nadaljnjega šolanja.

Redne šolske konference za učitelje so bile vsak mesec, zapisnike so morali pošiljati na Okrajni šolski svet v Ptuj. Okrajni šolski inšpektor je vsako leto

⁶⁰ Šolska kronika osnovne šole Gorišnica, 1800-1870

sklical učitelje iz vseh okrajev na okrajno učiteljsko konferenco v hotel Švicarija v Ljudskem vrtu v Ptuju. Tam so posamezni učitelji predstavili svoje referate o modernizaciji pedagoške znanosti in o državljanski, domoljubni vzgoji.

Leta 1878 je Deželni šolski svet sklenil, da ljudske šole na Štajerskem pričnejo šolsko leto 16. avgusta, končajo pa ga 31. avgusta. Kot prosti dan v tednu so določili četrtek. Počitnice so bile ob Božiču, ob Veliki noči in ob Binkoštih.

Z odlokom Deželnega šolskega sveta v Gradcu, je 6. oktobra 1881, bila šola razširjena iz dvorazrednice v trirazrednico. Šolski svet je moral odlok takoj izvesti, denarja za razširitev šole pa ni bilo, zato so najeli hišo Tomaža Mikla pri Sv. Marjeti št. 59, za potrebe 1. razreda in za učiteljevo stanovanje, v šoli pa so bili prostori za 2. in 3. razred.

Istega leta so bile narejene nove meritve šolskih okolišev in po predlogu glavarja so takrat spadale pod šolo pri Sv. Marjeti naslednje vasi: Sv. Marjeta (Gorišnica), Gajevci, Formin, Muretinci, Moškanjci, Mala vas, Zamušani, Tibolci, Zagojiči in Cunkovci.

Z letom 1885 je šolstvo bilo že dovolj zakoreninjeno, zato je oblast začela s kaznovanjem staršev, ki svojih otrok niso hoteli pošiljati v šolo. Zato je bilo že naslednje leto 6 staršev kaznovanih z globo 1 goldinar in z zaporom 12 ur. Od tega ukrepa dalje se je šolski obisk začel izboljševati. Leta 1890 je bil le en starš kaznovan z globo 1 goldinar, en starš pa z 12 urnim zaporom.

Z odlokom Deželnega šolskega sveta je bila 1. novembra 1891 šola razširjena v štirirazrednico. Od takrat je na šoli delovala tudi sadjarska šola za krajanje.

Leta 1892 je krajevni šolski svet sprejel sklep, da se nabavijo nove šolske klopi. Novost je bila nabava računala za drugi razred, kupili pa so tudi dve tabli, šolske klopi, eno cesarjevo sliko in Kristusov križ.

Ker je bilo šolskega prostora dovolj, je Deželni šolski svet 24. septembra 1902 dal šolo razširiti v šestrazrednico. Prvega novembra 1902 sta bila tako na novo odprta 5. in 6. razred.

Leta 1906 so oblasti spet spremenile šolski koledar. Pouk se je po novem zaključil 15. julija, počitnice pa so trajale do 16. septembra. Ob tej novosti je bilo med prebivalstvom veliko negotovanja, saj bi potrebovali otroke doma za jesenska kmečka dela. Pritisk na šolo je bil tako močan, da je leta 1908 Krajevni šolski svet sklenil, da se šola v času od 27. septembra do 12. oktobra, zaradi nujnih kmečkih del, zapre.

Ob koncu šolskega leta, so za učence posameznih razredov organizirali šolske izlete. V kroniki je omenjeno, da je prvi tak izlet bil izveden 1. in 2. avgusta leta 1876. Učenci 2. razreda so po pouku odšli v Moškanjce. V stavbi železniške postaje pa jim je šef postaje Julij Silg razložil princip delovanja elektrike in telegrafskega aparata. Izleti so se od takrat izvajali redno, obiskovali pa so okoliške kraje.

Učenci so v šoli praznovali vse zapovedane cerkvene praznike. Poleg teh so krajani, učenci in učitelji praznovali tudi jubileje ter obletnice vladanja avstro-ogrskega cesarja in cesarice. Njegovo Veličanstvo cesar je imel rojstni dan 18. avgusta, njeno Visočanstvo cesarica pa je imela god 19. novembra.

Eno največjih praznovanj na šoli in tudi v kraju je bilo 2. julija 1883, ob 600-letnici vladavine Habsburžanov nad Štajersko in Kranjsko. Zvonili so zvonovi, streljalo se je z možnarji, nad cesto so bili slavoloki, transparenti, deželni grbi in slike cesarja, cesarice in prestolonaslednika Rudolfa. Pred cerkvijo je bila postavljena prenosna prižnica, sledila je slovesna maša. Po maši je bila šolska proslava s 13. točkami: himna, slavnostni govor, petje, dramske upodobitve in recitacije. Ob koncu prireditve je vsak učenec dobil knjižico "Habsburški rod" in dve žemlji. Nekaj dni za tem je cesar potoval preko Štajerske in obiskal tudi Ptuj, tako so imeli učenci dva dni, 10. in 11. julija, prosto.⁶¹

⁶¹ Šolska kronika osnovne šole Gorišnica, 1800-1870

Večja prireditev ob koncu stoletja na šoli in v kraju, je bila tudi ob 50- letnici vladanja cesarja Franca Jožefa. Dan praznovanja je bil 21. avgust 1897, bogat in pester kulturni program pa se je odvijal pred cerkvijo. Proti večeru so se udeleženci prireditve, ob spremljavi godbe na pihala, predstavili v bližnji župnijski gozd, kjer je bila pogostitev in veselica do jutranjih ur.

Svečana in podobna prireditev je bila tudi deset let kasneje, ob počastitvi že 60-letnice vladanja cesarja Franca Jožefa I. Učenci so peli cesarske pesmi in himno, boljšim učencem pa so razdelili tudi slike cesarja. Kronist je v kroniki zapisal, da je bil nastop šolskih otrok tako ganljiv, da so mnogi starši jokali.⁶²

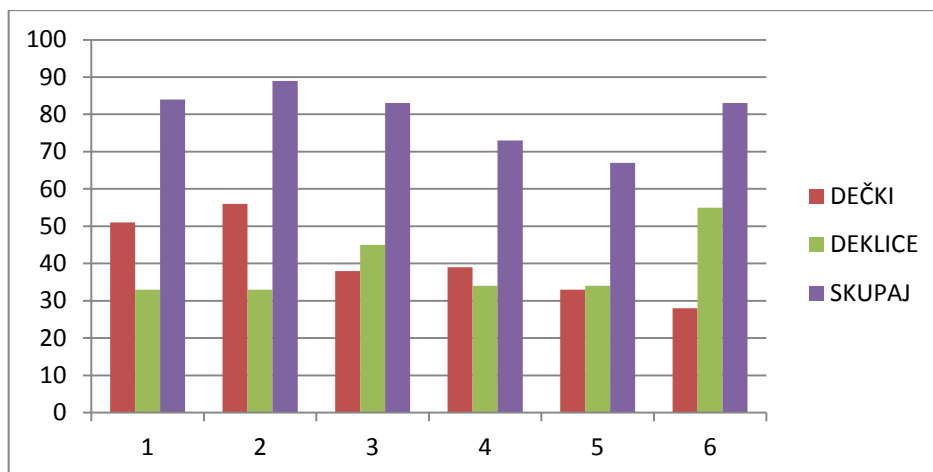
Naslednja leta je pouk potekal brez večjih težav. Učencev, učiteljev in šolskega prostora je bilo dovolj.

Leta 1910 so razmestili učence po razredih in jim določili razrednike:

RAZRED	DEČKI	DEKLICE	SKUPAJ	RAZREDNIK
1	51	33	84	Čeh Ana
2	56	33	89	Ivana Toplak
3	38	45	83	Ida Stoček
4	39	34	73	Ivan Čeh
5	33	34	67	Adolf Friedl
6	28	55	83	Ivan Žunkovič
SKUPAJ	245	234	479	

Tabela 1: Razredne skupnosti leta 1910

⁶² Mapa o Osnovni šoli Gorišnica, Slovenski šolski muzej

Graf 1: Razredne skupnosti leta 1910

Učenci so pridno obiskovali pouk, razen ob jesenskem delu, ko so nekaj dni lahko ostali doma. Vse šolsko delo je potekalo po strogo začrtanem programu, predmetniku in pod budnim očesom okrajnega šolskega inšpektorja Herica. Politična napetost v državi je naraščala, Evropa se je pripravljala na vojno. Nadučitelj Ivan Žunkovič je na kratko vpisal v kroniko, v nemščini, še zadnje šolsko leto 1912/13. S svečano mašo so 4. novembra 1912 pričeli pouk, naslednji dan pa so sprejeli in vpisali prvošolčke.⁶³

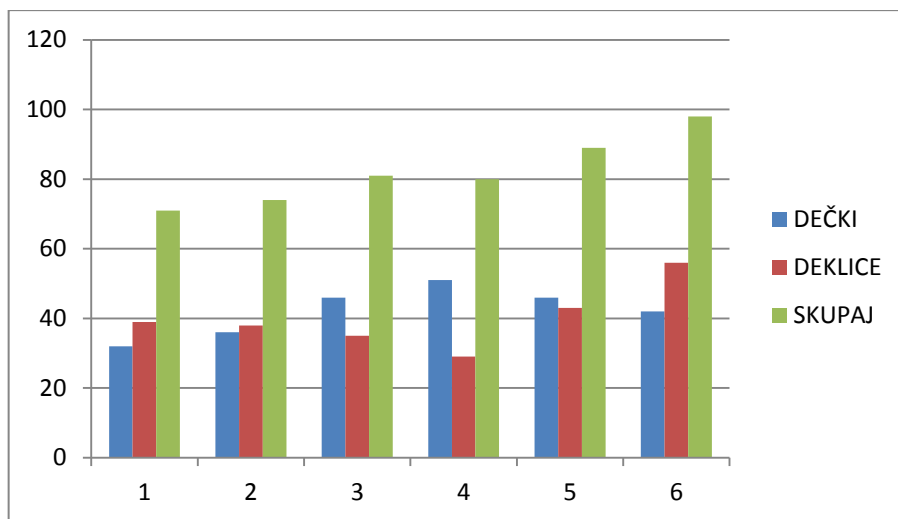
Šola je bila včasih tudi zaprta, leta 1913 je bila zaprta zaradi škrlatinke, od 4. do 11. maja in od 6. junija do 8. avgusta. Zaradi tega so šolske oblasti pouk podaljšale za 14 dni. Šolsko leto se je tako končalo 13. septembra.

Zadnja generacija učencev pred svetovno vojno, leta 1913, je bila razdeljena po razredih razrednikom:

RAZRED	DEČKI	DEKLICE	SKUPAJ	RAZREDNIK
1	32	39	71	Čeh Ana
2	36	38	74	Ivana Toplak
3	46	35	81	Ida Stoček
4	51	29	80	Ivan Novak
5	46	43	89	Ivan Čeh
6	42	56	98	Ivan Žunkovič
SKUPAJ	253	240	493	

Tabela 2: Razredne skupnosti leta 1913

⁶³ Šolska kronika osnovne šole Gorišnica, 1897-1973

Graf 2: Razredne skupnosti leta 1910

Zadnji zapis v kroniki je bil 1. novembra 1913. Zadnji generaciji otrok je svetovna vojna grobo prekinila otroštvo in šolanje, kroniko pa so po nekaj letih kronisti zapisali po spominu, za nazaj, vendar takrat že v povsem drugi državi.⁶⁴

4. 1. 3 Podatki o prvih učiteljih

V fari Sv. Marjete, danes v Gorišnici, se je prvo šolanje otrok začelo zelo zgodaj. V arhivu lavantinskega konsistorija so odkrili dokument, v katerem je bilo zapisano, da je bil leta 1760 pri Sv. Marjeti nastavljen cerkovnik, organist in učitelj Perger Janez. V kraju je delal in poučeval osem let. Za cerkvijo Sv. Marjete je stala stara lesena mežnarija. V njej se je že leta 1760 zbiralo 12 otrok, ki jih poučeval pisanja, branja in računstva. Cerkovnik, kot učitelj in organist, za svoje delo ni dobival plače, temveč je po fari zbral prostovoljne prispevke: 50 mer zrnja, 350 klobas, nekaj slanine in mesa, eno "štirko" vina, 30 štren prediva (volna in lan), 15 centov sena, 2 voza slame, 600 komadov jajc in znatno zbirko repe.

Perger Janeza je nasledil cerkovnik Markovič Simon, v kraj je prišel leta 1768. Takrat nekaj let v Gorišnici ni bilo šole. Nasledil ga je Marko Mihael, ki je kraj prišel leta 1780. V šolanju otrok takrat starši niso videli nobenega smisla, ker so otroke potrebovali za kmečka dela, jih niso pošiljali v šolo. Tudi jezik v šoli je bil

⁶⁴ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1800-1870

do leta 1848 nemški. Šolarji so celo med potjo v šolo in nazaj morali govoriti nemško. Če niso govorili nemško, jim je cerkovnik v šoli obesil okrog vratu majhno črno tablico, ki jo je moral nositi tako dolgo, da ga je zamenjal drugi.⁶⁵

Marka Mihaela je nasledil Matija Lah, katerega mnogi obravnavajo kot prvega rednega učitelja. V Gorišnici je deloval od leta 1788 do leta 1798, zamenjal ga je Cimmerman Bernard, ki je v kraju poučeval še do leta 1804, kasneje je postal šolski nadzornik. Za njim je pri Sv. Marjeti, današnji Gorišnici, poučeval Peklar Mihael. Bil je poročen, rad pa je tudi pil. Poučeval je tri ure na dan, od 10.00 do 12.00 ure in od 13.00 do 14.00 ure. Stanoval je v stari mežnariji, za pouk pa ni imel osnovnih pripomočkov, niti table, niti učiteljske klopi. V času njegovega poučevanja, začel je leta 1804, je bila šola, kot tudi on sam, na zelo slabem glasu. Ker kot učitelj ni storil nič, ga je naddekan Kellner leta 1816 odpustil. Postal je berač.⁶⁶

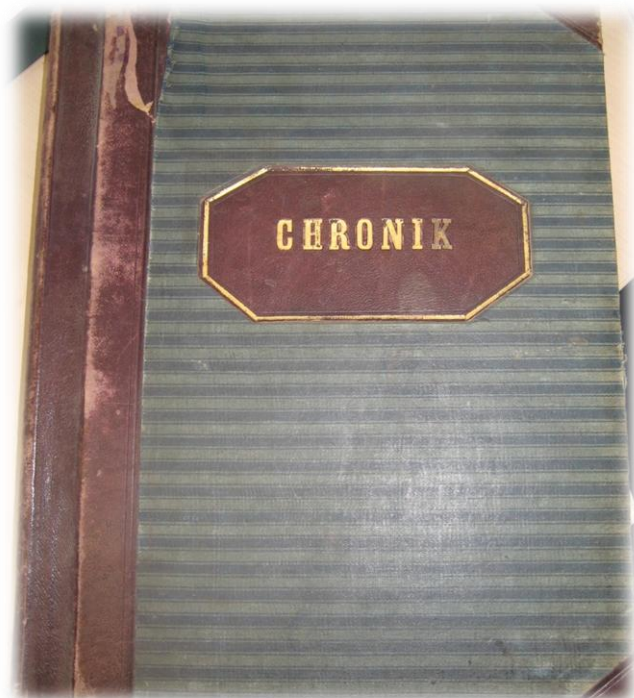
Nasledil ga je zgleden učitelj, Kosar Valentin, ki je bil tudi leta 1852, kot prvi učitelj, pokopan na pokopališču pri Sv. Marjeti. Na šoli je poučeval vse od leta 1816, ko je bil odpuščen Peklar. Postal je zgledni učitelj, pripadal mu je naziv »Musterlehrer«. Po šestintridesetih letih poučevanja so mu nekateri očitali krajo zajcev, zato so mu ta naziv odvzeli in ga zaprli. Po njegovi smrti ga je nasledil Jakob Čagran, ki je z velikimi težavami v šoli uvedel slovenski učni jezik in je nemščino obravnaval le kot učni predmet. Začel je urejati šolski sadovnjak, v pouk je vpeljal sadjarstvo, začel je kopati šolsko klet in zgradil svinjak. 15. avgusta 1864 so ga pokopali na tukajšnjem pokopališču.⁶⁷

Še istega leta je na šolo prišel nadučitelj Wobič Jože. V kraj je prišel kot mežnar, organist in učitelj. Prvi je začel pisati šolsko kroniko, tudi za nazaj, od leta 1800 dalje.

⁶⁵ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1800-1870

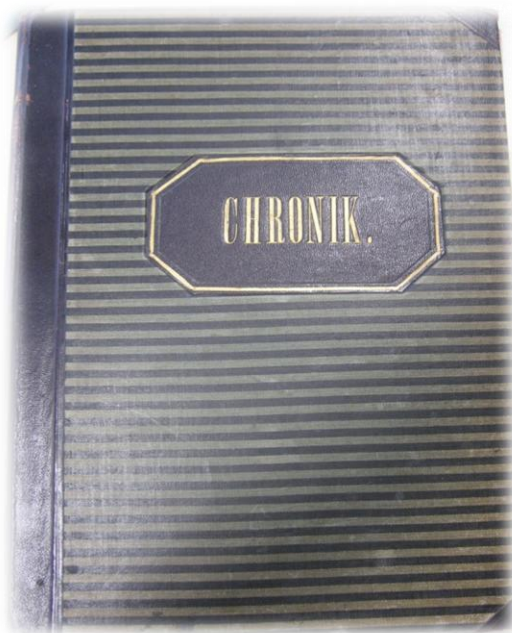
⁶⁶ Poetovio-Ptuj 69-1969, zbornik razprav ob tisočdevetstoletnici, Založba obzorja Maribor, Maribor 1969, članek Etbin Bojc, Doneski h gradivu za zgodovino šolstva na območju sedanje občine Ptuj str. 237-239

⁶⁷ Mapa o Osnovni šoli Gorišnica, Slovenski šolski muzej

Slika 7: Prva šolska kronika

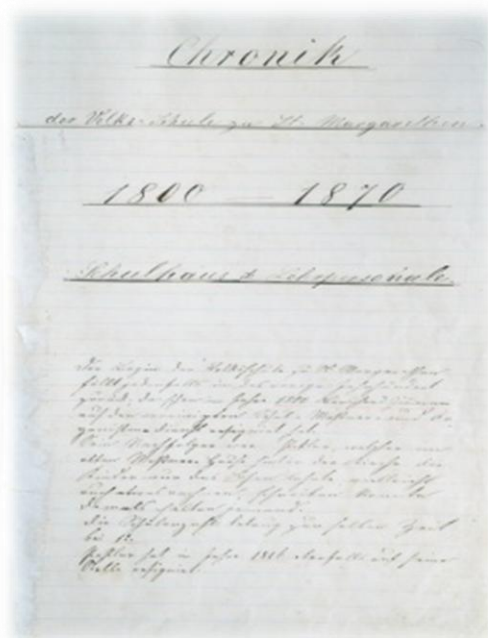
Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Slika 8: Druga šolska kronika

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Šolska kronika se je morala začeti voditi po odloku visokega cerkveno–kronskega štajerskega, deželnega, šolskega sveta, 6. junija 1878. Od takrat so nam na voljo mnogi podatki in opisi dogodkov, pomembni za odkrivanje preteklosti našega kraja.

Slika 9: Prva stran kronike

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Zraven nadučitelja Jožeta Wobiča je na dvorazredni ljudski šoli pri Sv. Marjeti bil zaposlen še pomožni učitelj, versko vzgojo pa je opravljal farni župnik ali njegov kaplan. Učitelje so plačevali iz Okrajnega šolskega fonda. Po novem zakonu, izdanem februarja 1870, pa jo je pričel financirati Deželni fond. Nadučitelju so dodelili 400 forintov plače in 50 forintov funkcijske doklade, pomožnemu učitelju pa 60% nadučiteljeve plače, torej 240 forintov.

V naslednjih letih so se plače povečale tako, da je nadučitelj prejel 550 forintov in 50 forintov funkcijskega dodatka letno, pomožni učitelj pa je prejemal 250 forintov in 66 krajcarjev mesečno. Okrajni šolski svet v Ptujju je tudi določil, da mora vsakokratni nadučitelj dobiti v oskrbo celotno šolsko posest in šolsko stavbo.

Kljub prostorski utesnjenosti so učitelji svoje delo opravljali zelo uspešno. To je razvidno iz zapisnika šolskega inšpektorja Jakoba Rannerja, ki je šolo pregledal 5. aprila 1897 in v imenu Okrajnega šolskega odbora pohvalil učitelje za izjemno dosledno in kvalitetno delo. Še posebej je pohvalil opismenjevanje v 1. in 2. razredu.

Druga podobna pohvala dobrega dela učencev in učiteljev pa je bila izrečena istega leta, 28. avgusta, s strani mariborskega knezoškofa g. Mihaela Napotnika. Dan pred sveto birmo je v cerkvi Sv. Marjete opravil preizkus znanja iz verske vzgoje pri učencih in pri faranih. Potem je v nagovoru z zadovoljstvom pohvalil cerkveno osebje in šolske učitelje.

Nadučitelj Jože Wobič je za 40-letno zvesto službovanje v šolstvu od Deželnega šolskega sveta prejel častno medaljo. Ob Wobiču so bili na šoli zaposleni še Berta Hödl, Ana Pfeiffer, Ludvik Šijanec in katehet Melhior Zorko. Nadučitelj je sam vodil sadjarsko šolo, v kateri je poučeval krajane o cepljenju in vzgoji sadnega drevja, ob nedeljah po maši pa je včasih brezplačno delil cepljenke domačinom. Že naslednje leto (1902) se je sadjarska šola preimenovala v Kmetijsko nadaljevalno šolo. V Krajevnem šolskem svetu je dosegel, da so 7. februarja 1901 imenovali gradbeno komisijo za dograditev nadstropja na novi šoli. Sklenili so, da se dela pričnejo že isto leto. Gradnja se je tako začela 26. avgusta, izvajalec pa je bil privatni mojster Franc Zelotti iz Ptujja. Nadučitelj Wobič gradbenih del ni vodil do konca, ker so ga zaradi bolezni junija, leta 1902, upokojili. Za sabo je imel 50 službenih let, od tega 38 v Gorišnici. Ob odhodu so mu krajani pod vodstvom Franca Mikla, priredili poslovilno slavlje. Mesto nadučitelja pa je prevzel učitelj Davorin Žunkovič, ki je prej služboval kot šolski vodja v Narapljah.

Nadzidava šole se je nadaljevala do 13. septembra 1902, ko so bila vsa dela zaključena in je stavbo pregledala komisija Okrajnega šolskega sveta. Šola je pridobila še dve novi učilnici in tri učiteljska stanovanja. V stari šoli pa so bila štiri stanovanja za učitelje. Ker je bilo šolskega prostora dovolj, je Deželni šolski svet 24. septembra 1902, dal šolo razširiti v šestrazrednico. S 1. novembrom 1902 sta tako na novo bila odprta 5. in 6. razred, na prošnjo Krajevnega šolskega sveta pa je bil dovoljen enoizmenski pouk.

Nadučitelj Žunkovič je za šolo in revne otroke nabavil precej knjig, naslednje leto pa še nov šolski zvonec.⁶⁸

Slika 10: Šolski zvonec

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Šola je v šolskem letu 1902/03 dobila drugo čitanko za 2. in 3. razred, 1. in 2. nemško vadnico, zemljevide Štajerske in Avstro-Ogrske, metrske palice in stavnico črk.

Iz kronike je moč razbrati, da so leta 1910 na šoli ob nadučitelju Žunkoviču poučevali še Čeh Ana, Toplak Ivana, Stoček Ida, Čeh Ivan, Friedl Adolf, katerega je leta 1913 zamenjal Novak Ivan.

⁶⁸ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1897-1973

4. 1. 4 Gibanje števila učencev

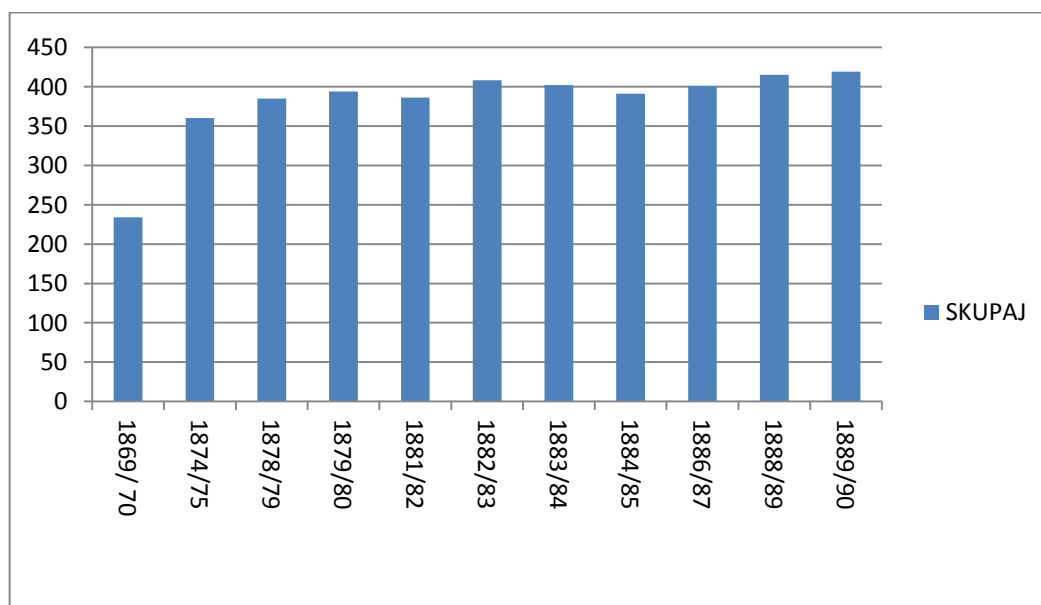
4. 1. 4. 1 Gibanje števila učencev med letom 1869 do leta 1890

Šoloobveznih otrok je bilo iz leta v leto več. V kroniki kronist za naslednja leta kronist navaja podatke:

Število vpisanih otrok v šolo:

ŠOLSKO LETO	DEČKOV	DEKLIC	SKUPAJ
1869/ 70	136	98	234
1874/75	186	174	360
1878/79	175	210	385
1879/80	181	213	394
1881/82	187	199	386
1882/83	199	209	408
1883/84	189	213	402
1884/85	199	192	391
1886/87	199	202	401
1888/89	207	208	415
1889/90	217	202	419

Tabela 3: Število vpisanih otrok v šolo od leta 1869 do leta 1890

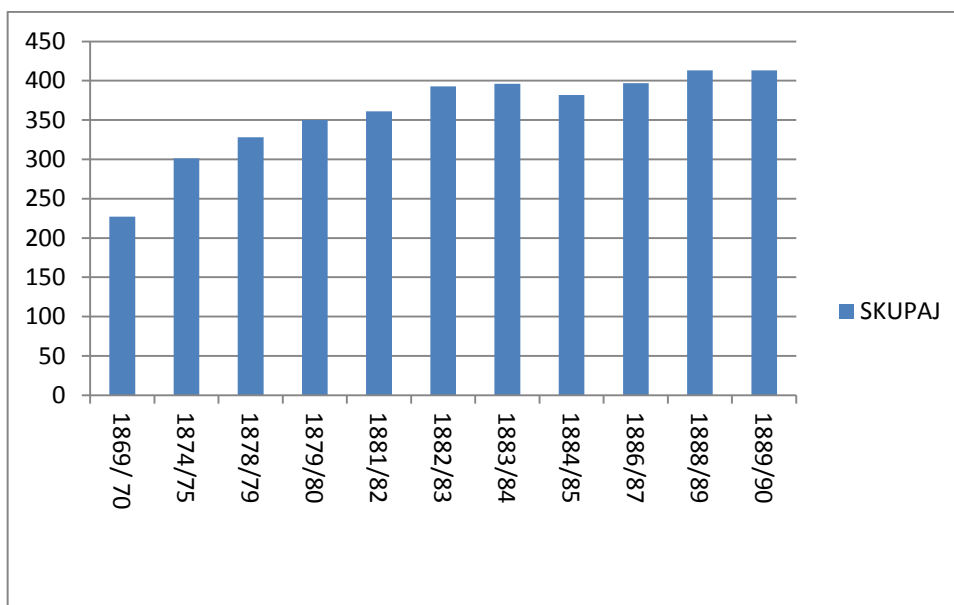

Graf 3: Število vpisanih otrok v šolo od leta 1869 do leta 1890

Število otrok, ki je obiskovalo šolo:

ŠOLSKO LETO	DEČKOV	DEKLIC	SKUPAJ
1869/ 70	130	98	227
1874/75	157	144	301
1878/79	157	171	328
1879/80	165	185	350
1881/82	177	184	361
1882/83	191	202	393
1883/84	187	209	396
1884/85	193	189	382
1886/87	197	200	397
1888/89	206	207	413
1889/90	212	201	413

Tabela 4: Število otrok, ki je obiskovalo šolo od leta 1869 do leta 1890

Graf 4 Število otrok, ki je obiskovalo šolo od leta 1869 do leta 1890

Število učencev je naraščalo, saj so takratne oblasti starše silile, da so otroke pošiljali v šolo. Z januarjem leta 1870, je začel veljati zakon, ki je določal, da so šolske ustanove državne. Tako se je izboljšal položaj učiteljev, uvedli pa so tudi krajni, okrajni in deželni šolski svet. Oblast je tako imela še večji vpliv in starši so redno pošiljali otroke v šolo.⁶⁹

⁶⁹ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1897-1973

4. 1. 4. 2 Gibanje števila učencev med letom 1892 do leta 1901

Ker je v zadnjem desetletju 19. stoletja število šoloobveznih otrok znatno naraslo, je iz leta v leto tudi nova šola postajala pretesna. Kronist navaja sledeče podatke:

Število vpisanih otrok v šolo:

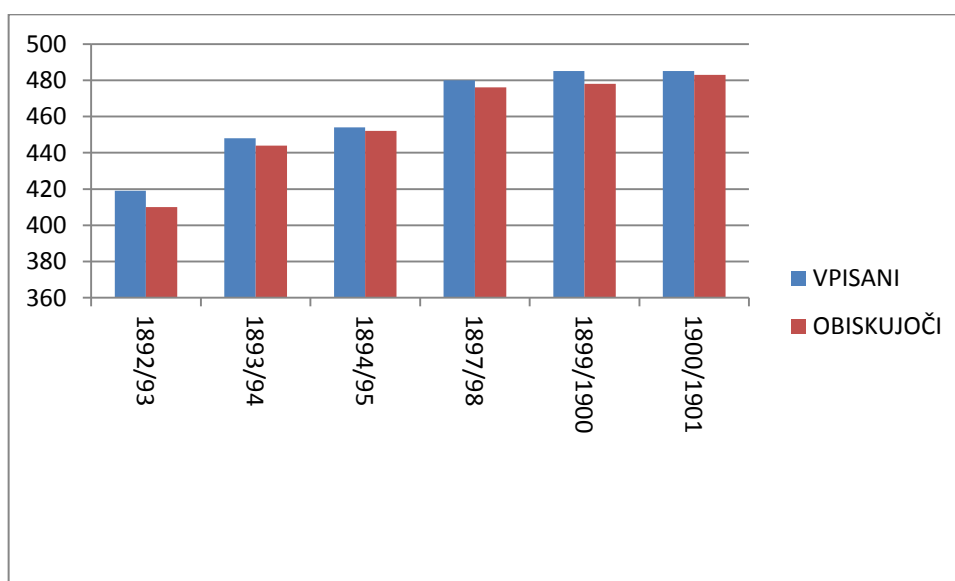
ŠOLSKO LETO	DEČKOV	DEKLIC	SKUPAJ
1892/93	206	213	419
1893/94	216	232	448
1894/95	207	247	454
1897/98	222	258	480
1899/1900	216	269	485
1900/1901	216	269	485

Tabela 5: Število vpisanih otrok v šolo od leta 1892 do leta 1901

Število otrok, ki je obiskovalo šolo:

ŠOLSKO LETO	DEČKOV	DEKLIC	SKUPAJ
1892/93	204	206	410
1893/94	213	231	444
1894/95	206	246	452
1897/98	221	255	476
1899/1900	213	265	478
1900/1901	215	268	483

Tabela 6: Število otrok, ki je obiskovalo šolo od leta 1892 do leta 1901

Graf 5: Razmerje med vpisanimi in šolo obiskujočimi učenci

4. 1. 5 Šolska uprava

Delo v šoli se je redno nadzorovalo. Šolska uprava je bila sestavljena iz deželnega šolskega sveta v Gradcu, okrajnega šolskega sveta na Ptujju in krajnega šolskega sveta v Gorišnici. Nadzorstvo šole je izvrševal nadzornik iz okrajnega sveta na Ptujju. Inšpekcije, ki so jih izvajali šolski nadzorniki, so se izvrševale enkrat letno, nadzorovali so predvsem šolski obisk, šolske dopise, disciplino, šolski uspeh in napredek.

Krajni šolski svet so običajno sestavljali krajani, ki so bili posestniki, člana sveta pa sta bila tudi upravitelj šole (nadučitelj) in župnik. Njihova naloga je bila vzdrževanje šolske zgradbe.

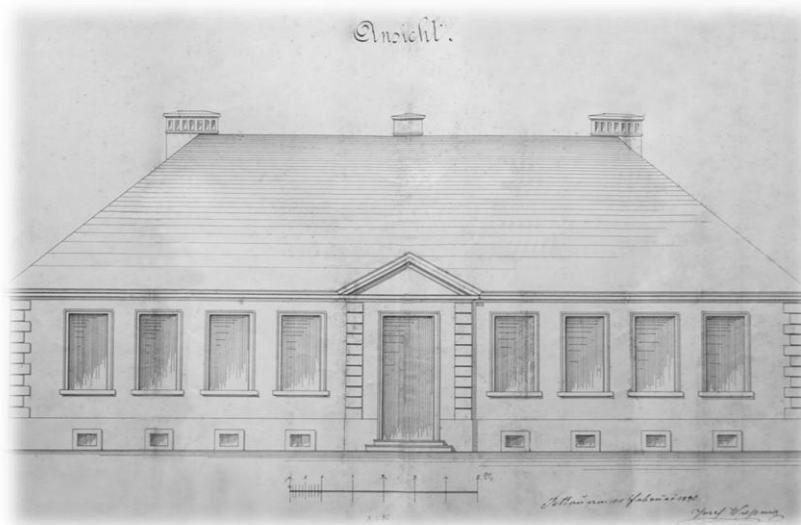
4. 1. 6 Šolska zgradba

4. 1. 6. 1 Prva šolska zgradba

Pouk je sprva potekal v stari mežnariji za cerkvijo. Leta 1819 so dotrajano mežnarijo porušili in na istem mestu leta 1820 zgradili novo, večjo stavbo, ki je imela zraven mežnarjevih prostorov, še eno učno sobo. Denar za stavbo so prispevale muretinska, zamušanska in dornavska graščina. Preostanek pa je bil opravljen z roboto (t.j. neplačano delo). Pouk pa je med tem potekal v Gorišnici št. 10, kjer so najeli sobo.

Vas Gorišnica je v dveh strnjenih delih ležala ob cesti Ptuj – Madžarska in se je delila na Spodnjo in Gornjo Gorišnico.

ocenili na 5000 goldinarjev. V začetku maja so simbolično zasadili v zemljo prvo lopato, 21. maja pa je farni župnik položil in blagoslovil temeljni kamen.

Slika 12: Nova šola

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

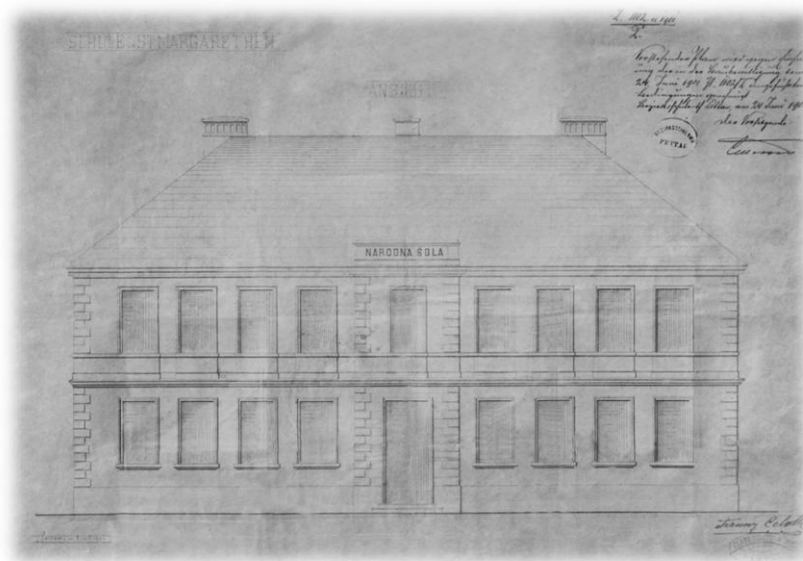
Zgradba je bila 23. marca 1891 že dograjena, v ta namen pa so 6. aprila 1891 pripravili svečano otvoritev in posvetitev nove šole.

Končni obračun je bil izdelan šele 19. novembra 1893. Nova šola je stala 6928 goldinarjev in 65 krajcarjev, prizidek k stari šoli pa 1930 goldinarjev in 45 krajcarjev.

Nadučitelj Jože Wobič je v Krajevnem šolskem svetu dosegel, da so februarja leta 1901 imenovali gradbeno komisijo za dograditev nadstropja na novi šoli. Nadučitelj Wobič gradbenih del zaradi bolezni ni vodil do konca, nasledil ga je učitelj Davorin Žunkovič.

Nadzidava šole se je končala 13. septembra 1902, stavbo je pregledala komisija Okrajnega šolskega sveta. Šola je pridobila še dve novi učilnici in tri učiteljska stanovanja. V stari šoli pa so bila štiri stanovanja za učitelje. Ker je bilo šolskega prostora dovolj, je Deželni šolski svet dal šolo razširiti v šestrazrednico.⁷¹

⁷¹ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1897-1973

Slika 13: Dograditev nadstropja v novi šoli

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

4. 1. 7 Šolske knjige

Otroci so pri pouku potrebovali učbenike. Šolske knjige so učencem kupovali starši, veliko pa je bilo takih, ki jim starši niso mogli kupiti učbenikov, zato jim je pri tem pomagal krajni šolski svet. Vsak učitelj je v svojem razredu določil najrevnejše učence, ki so jim pomagali z nabavo šolskih knjig. Učenci so pri pouku uporabljali Mali katekizem, Začetnico, Nemško vadnico, Računico, Veliko berilo, Zgodbe svetega pisma... Za pisanje so učenci uporabljali tablico, ki je imela na eni strani črte za pisanje, na drugi pa kvadratke za računanje. Tablice so kasneje, po letu 1900, zamenjali zvezki.⁷²

⁷² Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1897-1973

Slika 14: Razredna slika

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

4. 1. 8 Šolska knjižnica

Leta 1873 je bila ustanovljena šolska knjižnica. Poimenovali so jo kot šolsko biblioteko in je na začetku štela 102 knjigi. Leta 1877 so knjižnico razdelili na učiteljsko in šolarsko knjižnico. Učiteljska je tisto leto vsebovala 10 knjig, šolarska pa 198.

Po odloku ministrstva je v šolsko knjižnico prišla revizija, ki je izločila 13 slovenskih knjig. V revizijskem poročilu je bilo zapisano, da so bile te knjige izločene zaradi preveč znanstvene in za otroke nerazumljive vsebine. Vse te knjige so morali potem predložiti oblastnemu organu na Ptuj. Tega leta, leta 1886, je šolarska knjižnica imela 386 knjig, učiteljska knjižnica pa 54 knjig. Knjižnico so večkrat polnili tako, da so knjige darovali različni ljudje iz privatnih zbirk, po navadi po njihovi smrti. Število knjig je iz leta v leto naraščalo. Leta 1900 je šolarska knjižnica štela 641 knjig. Po tem letu pa so se vse bolj ubadali z neuporabnimi, zastarelimi in mehko vezanimi knjigami, ki so jih morali odpisati,

zato je leta 1904 začelo upadati število knjig. Pred vojno je bilo v šolarski knjižnici le še 290 knjig, v učiteljski pa 17.⁷³

4. 1. 9 Bolezni tega časa

Šolsko mladino so pogosto ogrožale bolj ali manj nevarne epidemične bolezni, ki so sledile davici. Leta 1889 je bila šola večinoma zaprta zaradi ošpic, mumpsa in oslovskega kašlja. Od sredine decembra 1889 pa čez praznik velike noči leta 1890, je Evropo prišla nova bolezen, influenza. Pogosti so bili smrtni primeri, vendar ne v šolskem okolišu Sv. Marjete. Ko se je bolezen nekoliko umirila, je ob koncu istega leta pritisknila močna zima in otroci so zaradi močnega kašlja ostajali doma. V šoli so jim svetovali, naj pijejo vodo, v kateri se je kuhala narezana ovsena slama, ki je po njihovih ugotovitvah bila preizkušeno radikalno sredstvo proti kašlju. Dve leti pozneje se je z vzhoda v Evropo začela širiti azijska kolera, vendar naših krajev ni dosegla. Oblast jo je uspela zajeziti pri Szegedu na Madžarskem. V tem času so uvedli tudi obvezna cepljenja otrok proti kozam.⁷⁴

4. 1. 10 Pomembni dogodki v šoli in kraju

V kronike so kronisti zapisovali vse pomembnejše dogodke na šoli in izven nje. Prve zapise šolske kronike najdemo že od leta 1800 naprej, ko je s pisanjem kronike začel Jože Wobič. Prva kronika je pisana v nemškem jeziku. Vsako šolsko leto se je v kroniko zapisovalo število šoloobveznih otrok in tistih, ki šole niso obiskovali zaradi telesne nezmožnosti. Vodili so se tudi podatki o epidemijah, otroških boleznih, o smrti učencev in o zaposlitvi učiteljev. Pomembni so bili vsi dogodki povezani s šolo ali s krajem.

Navedla bom nekaj dogodkov, ki jih je zapisal kronist:

- Leta 1879 se je v Zagojcih pojavila davica in povzročila smrt ene deklice. V naslednjih letih se je davici pridružila še škrlatinka, umrlo je 15 šolarjev.
- Za leto 1888 kronist navaja, da je bila zima najbolj mrzla v tem stoletju. Poleti istega leta se je v vinogradih prvič pojavila trtna uš ali filoksera, leta

⁷³ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1897-1973

⁷⁴ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1897-1973

1891 pa se ji je pridružila še peronospora. Večina vinogradov se je začela sušiti. Vina je bilo iz leta v leto manj, cene pa so se vrtele od 15 do 25 krajcarjev za liter, leta 1893 pa so poskočile že na 18 do 40 krajcarjev.

- Zaradi številnih požarov po vaseh so se domačini odločili, da bodo dne, 9. avgusta 1891, izvedli ljudsko tombolo, z odobritvijo Ministrstva za finance. Z izkupičkom bodo kupili gasilno brizgalno.

S tombolo so ta dan zaslužili 93 goldinarjev in 11 krajcarjev. Ker je bilo denarja premalo, so 30. julija 1893 izvedli še eno tombolo, s katero so pridobili 9 goldinarjev in 3 krajcarje. Da so pridobili še nekaj denarja za brizgalno so 3. septembra, po večernicah v Brumnovem gozdu, uprizorili prvo gledališko predstavo "Kje je meja". Nastopali so domači igralci, gledalci pa so za stojišča plačali 10, za sedišča pa 20 krajcarjev. Sledila je veselica. Čisti dohodek za brizgalno je znašal 29 goldinarjev in 34 krajcarjev.

- 30. januarja 1889 je cesarstvo pretresla vest o smrti prestolonaslednika Rudolfa zaradi samomora v Majerlingu .
- Zadnjega decembra leta 1890 je bilo splošno ljudsko štetje. Fara Sv. Marjete je takrat štela 2716 prebivalcev.
- Na velikonočno nedeljo, 14. aprila 1895, malo pred polnočjo, so se močno stresla tla, nato so sledili še trije potresni sunki. Največjo škodo ob potresu je utrpela Ljubljana z okolico, pri nas pa so se pojavile le razpoke na hišah in na cerkvi.⁷⁵

⁷⁵ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1800-1870

4. 2 OBDOBJE I. SVETOVNE VOJNE

V času od 24. julija 1914 do konca oktobra 1918 je divjala svetovna vojna. Naselje je imelo okrajnega glavarja, župnika, posestnike, učitelje, trgovca in sodarja. Največ od vseh prebivalcev Gorišnice je bilo malih kmetov in dninarjev. V tistem času je vse delovalo v vojne namene (vsi uradi in posamezniki). Vojna je povzročila velik kulturni zastoj in povečala nemoralnost med ljudmi.

4. 2. 1 Pouk v času vojne

Šolsko delo se je z izbruhom vojne nehalo, pouk se je izvajal le občasno, dva ali tri mesece v šolskem letu. Tako je bilo šolsko delovanje in uspehi minimalni. Obisk v šoli je bil zelo slab, saj so morali moške v vojsko, otroke pa so zato potrebovali za delo doma. Učitelji so se s težavo posvečali pouku. Oblast je zaposlila šolskega vodja, ki je moral opravljati veliko opravil, ki pa niso bila nič vezana na šolo.

4. 2. 2 Dogajanje v kraju v času vojne

Vsi moški med 18. in 50. letom starosti so morali v vojaško službo. Za delo doma so tako morali poprijeti učenci. Zaradi tega pa niso obiskovali šole. Dohodki iz kmetijstva so bili minimalni, pa še te je v večji meri pobrala država za vojaške namene. Mnoga kmetijska dela so ostala neopravljena ali pa so bila narejena le površno, kar je posledica pomanjkanja moških, ki so morali v vojsko.

Zavladalo je splošno slabše materialno stanje ljudi, primanjkovalo je tako živil kot tudi oblačil. Odvzem pridelkov so morali izvajati večkrat letno ob sodelovanju vojaških enot, ki so bile zelo grobe. Izterjava je bila pogosto krivična in nasilna. Ljudje so svoje pridelke na različne načine skrivali. Oblast je pobirala volnene cunje, papir, kovine in cerkvene zvonove. Uvedla je živilske nakaznice za moko in mast, naknadno pa še za sladkor, petrolej, kavo, sveče, sol in tobak. Pogosto pa z izkaznico nisi dobil nič, ker so bile zaloge prazne.

Po farah so pobirali zvonove. V cerkvi Sv. Marjete so vzeli tri večje, ostal je le najmanjši. Da bi pomirila ljudi, je država družinam mobiliziranih vojakov izplačevala mesečno rento. Večji posestniki so dobili za pomoč na kmetijah ruske vojne ujetnike, s katerimi so bili zelo zadovoljni, saj so jim pomagali pri številnih kmečkih opravilih.

Kmalu po začetku vojne so v kraj pripeljali vojne begunce iz Galicije. Nastanili so jih v gradu nemškega viteškega reda v Muretincih. Ker so bili Poljaki, so z njimi Avstrijci zelo grdo ravnali. Prikupili pa so se domačemu prebivalstvu, ki jim je po svojih močeh pomagalo z živili. Ko so Poljake odselili, so v grad pripeljali židovske begunce, prav tako iz Galicije. Za nje pa je država po svojih močeh dobro skrbela. Zaradi nesnage, se je v gradu razširil trebušni tifus. Grad je vojska zastražila, žrtve te nevarne bolezni pa so pokopavali na vzhodni strani pokopališča. Obolelim je oblast dodelila zdravnika iz Gajevec. Pomagal pa je tudi domačemu prebivalstvu, ki ni obolevalo za tifusom, temveč za črnimi kozami, grižo in špansko gripo, ki je samo oktobra 1918 zahtevala, v fari Sv. Marjete, preko 50 žrtev. Vse te kužne bolezni so bile torej posledica vojnega stanja in slabih življenjskih pogojev.⁷⁶

⁷⁶ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1897-1973

4. 3 OBDOBJE MED OBEMA VOJNAMA

Devetindvajsetega oktobra, leta 1918, je prišlo do razpada avstro-ogrske vojske in s tem posledično tudi države, ki je več stoletij tlačila slovenski narod. Nastala je nova država, Država Slovencev, Hrvatov in Srbov. Ta država je obstajala do 1. decembra 1918, ko se je s Kraljevino Srbijo združila v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Državo je vodila dinastija Karadorđević.

Slika 15: Vest o razpadu A-O v šolski kroniki

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

4. 3. 1 Organizacija pouka

V šoli so poučevali v slovenskem jeziku, prav tako je tudi pogovorni jezik bil slovenski. Nova oblast Kraljevine SHS je pri nas pustila še naprej osnovno shemo šolskega sistema iz prejšnje države. Spremenil se je učni načrt, ure nemščine so se prerazporedile med nove predmete, oblast je določila nove šolske praznike, posvečene novemu vladarju in novi državi. Odpravili so celibat učiteljic.

Cerkveno in šolsko življenje v tem času je bilo med seboj tesno povezano, saj so verouk, spovedi in sveto obhajilo potekali v okviru šole. Šolsko leto se je začelo

in končalo s sv. mašo. Opravljale so se tudi šolske maše in molitve na začetku ter koncu pouka, ki so jih nadzirali in se jih udeleževali tudi učitelji. Nadučitelja v Gorišniški šoli, Davorina Žunkoviča, so prestavili v Lovrenc na Dravskem polju. Začasno vodstvo šole je prevzel Ivan Čeh. Sredi februarja 1921 pa sta na šolo prišla nova učitelja; Frančiška Čokl, rojena Mešek in njen mož Ignac Čokl, ki je bil z odlokom višjega šolskega sveta, 25. maja 1921, imenovan za nadučitelja. Delavci šole so morali delovati domoljubno in navduševati ljudi nad novo državo.

V šoli so se leta 1921 razširile ošpice, ki so povzročile smrt učenke 2. razreda. Druga bolezen, ki je prav tako povzročila smrt med učenci, je bila griža. Začela se je junija istega leta in povzročila smrt učenca 5. in učenke 3. razreda.

Leta 1921 je bilo na šoli 466 vpisanih otrok in vsi so bili slovenske narodnosti. Šolsko leto je končalo le 394 otrok, ena deklica pa je že obiskovala novo oblikovani oddelek meščanske šole. Že naslednje leto se je spet pojavila škrlatinka, ki je povzročila smrt šestih otrok.⁷⁷

Ob koncu vsakega šolskega leta, včasih tudi med letom, so se prirejale razne mladinske igre. Še posebej so razcvet doživele v času upravitelja Ignaca Cokla. Denar, ki so ga učenci zbrali z uprizoritvijo iger, je šola namenila za nakup šolskih knjig ali pa za obdarovanje najrevnejših otrok na šoli.⁷⁸

V šoli so se praznovali vsi zapovedani cerkveni in državni prazniki:

- 1. december - praznovanje združenja (ujedinjenja) v skupno kraljevino. To je bil prvi državni praznik, kjer se je javno govorilo o junakih, bratih Srbih ter se mladim vcepljalo lepo jugoslovansko idejo v nežna srca.
- 17. december - rojstni dan kralja Aleksandra,
- 24. maj - praznik sv. Cirila in Metoda, ki je bil vedno organiziran kot protialkoholni dan,
- 28. junija so praznovali Vidovo in s sklepno šolarsko mašo končali šolsko leto.

⁷⁷ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1897-1973

⁷⁸ Mapa o Osnovni šoli Gorišnica, Slovenski šolski muzej

Učiteljski zbor v Gorišnici so sestavljali strokovni delavci: Ignac Čokl, Frančiška Čokl, Ana Krulc, Josipina Vittori, Asta Ferenčak, Ivan Geč, Joco Novačan in kaplan Ivan Kokošinek.

Delavke šole so lahko koristile porodni dopust en mesec, razen če jim ga je Okrajni šolski svet še podaljšal. Pouk je potekal brez posebnosti, le šolski obisk je bil slab. Kljub visokim kaznim, mnogi starši niso pošiljali otrok v šolo.

Januarja leta 1925 se je del prosvetne oblasti prenesel iz Ljubljane v Maribor, kjer se je oblikovala mariborska oblast. Prevezel jo je župan dr. Pirkmayer. Ptujski in ormoški okrajni šolski svet so ukinili, vse posle pa je prevzel poglavar v Ptuju. Krajevni šolski svet ni smel več sam zaposlovati učiteljev, ker je to postala naloga države. Šolski svet je tako skrbel za stavbe in za nabavo novih pripomočkov, ki so bili potrebni.

Po odloku Ministrstva za prosveto v Beogradu in po odločbi župana dr. Pirkmayerja, je 25. avgusta 1927, šola v Gorišnici postala sedemrazredna. Proti temu sklepu je protestiral Krajevni šolski svet z utemeljitvijo, da bo 7. razred deloval samo pozimi, ker bodo poleti, zaradi domačega dela, šolarji oproščeni pouka.

V šolskem letu 1927/28 je na šolo začela prihajati Mladinska matica in nanjo se je že prvo leto naročilo 29 učencev. Dve leti kasneje je začela izhajati tudi revija Naš rod, nanjo je bilo naročenih 86 učencev. Leta 1938 pa je na šolo začela prihajati še revija Vrtec, ki je imela dva naročnika.⁷⁹

Učitelji so začeli organizirati redne šolske izlete v Zavrč, na Borl, na Ptuj, z vlakom v Maribor in v Celje. 4. julija 1928 je učiteljica Ana Krulc organizirala izlet za 5. razred k Sv. Trojici. Otroke so peljali z vozovi s konjsko vprego. Višji razredi so odhajali tudi pogozdovat v borlski hrib in okolico Sv. Marjete⁸⁰

⁷⁹ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1897-1973

⁸⁰ Mapa o Osnovni šoli Gorišnica, Slovenski šolski muzej

Leta 1932 se je ustanovila kmetijsko nadaljevalna šola, ki je trajala dve leti. Obiskovalo jo je okrog 50 učencev v vsakem letniku. Za šolo je bilo zelo veliko zanimanja. Vodil jo je učitelj Ivan Geč, poučevali pa so tudi drugi učitelji.⁸¹

Šolski upravitelj Ignac Čokl je v poletju 1933 napisal svojo zadnjo kroniko. V začetku decembra istega leta je nastopil bolniški dopust in 5. marca 1934 umrl. V kraju je služboval 13 let. Vir ga opisuje kot dobrega in vestnega učitelja, spretnega in poštenega vodjo, vnetega čebelarja, spretnega izdelovalca šolskih pripomočkov in moža z jekleno voljo. Vodstveno mesto je za njim začasno prevzela učiteljica Ranter Otilija, dvoletno kmetijsko nadaljevalno šolo pa je še naprej vodil učitelj Ivan Geč.

Leta 1934 je šolsko vodstvo prevzel učitelj Viligoj Kotnik, ki je bil šolski upravitelj do leta 1939, ko je zapustil Gorišnico in bil službeno prestavljen na Pobrežje pri Mariboru. V tem kratkem času je pri krajevnem šolskem odboru dosegel, da je šola dobila prenovljeno podobo.

Drugega oktobra leta 1935 je slovensko šolstvo dobilo nov predmetnik. Naslednja šolska leta so potekala brez večjih zaznamb. 15. februarja 1936 sta na šolo prišla, na lastno prošnjo, Leopoldina in Stanislav Stanič.⁸²

⁸¹ Mapa o Osnovni šoli Gorišnica, Slovenski šolski muzej

⁸² Prav tam.

Slika 16: Šolsko poslopje

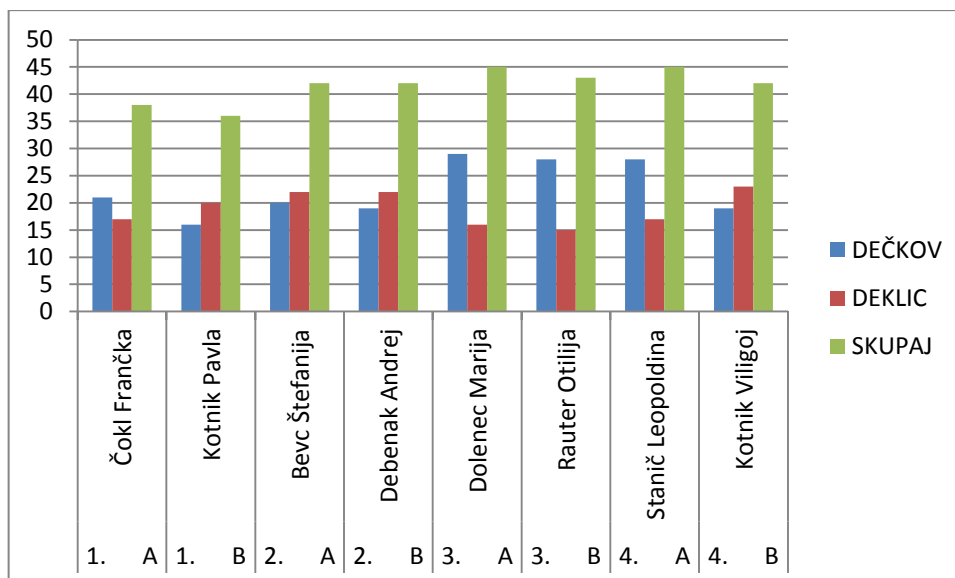
Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Leta 1936 je bilo na šoli 510 otrok, od tega 259 dečkov in 251 deklic. 5 deklet je bilo oproščenih pouka. Spet se je pokazalo, da sta bili stara in nova šola pretesni. Pouk je bil dvoizmenski in vsaka učna moč je bila dobrodošla. S 1. septembrom 1936 je bila naslednja razdelitev dela:

Osnovna šola

RAZRED	ČAS	UČITELJ	DEČKOV	DEKLIC	SKUPAJ
1. a	dopoldne	Čokl Frančka	21	17	38
1. b	popoldne	Kotnik Pavla	16	20	36
2. a	dopoldne	Bevc Štefanija	20	22	42
2. b	popoldne	Debenak Andrej	19	22	42
3. a	dopoldne	Dolenec Marija	29	16	45
3. b	popoldne	Rauter Otilija	28	15	43
4. a	dopoldne	Stanič Leopoldina	28	17	45
4. b	popoldne	Kotnik Viligoj	19	23	42

Tabela 7: Učenci in razredniki posameznih razredov leta 1936

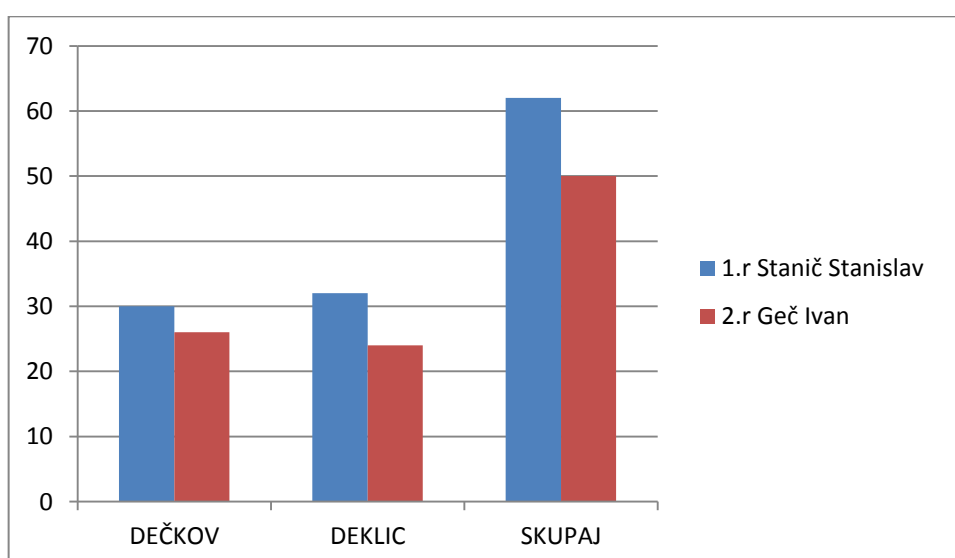

Graf 6: Učenci in razredniki posameznih razredov leta 1936

Ljudska šola

RAZRED	ČAS	UČITELJ	DEČKOV	DEKLIC	SKUPAJ
1. r	dopoldne	Stanič Stanislav	30	32	62
2. r	dopoldne	Geč Ivan	26	24	50

Tabela 8: Učenci in razredniki posameznih razredov ljudske šole leta 1936

Graf 7: Učenci in razredniki posameznih razredov ljudske šole leta 1936

Z oprostivijo otrok od pouka zaradi domačih del pa so se razredi lahko zopet združili. Mnogo staršev je še vedno brez dovoljenja šole zadrževalo otroke doma. Zato je leta 1937 kar 41 staršev dobilo opomine, denarno kazen in kazen s prisilnim delom na občinskih poslih (kuluk). Številni učenci so opravičeno ostajali doma zaradi bolezni. Pojavljale so se ošpice, gripa, oslovski kašelj, davica, na Forminu pa je bilo nekaj primerov malarije.

Božične šolske počitnice so trajale od 24. decembra do 10. januarja, velikonočne 5 dni in poletne od 28. junija do 31. avgusta.

V poletnih počitnicah, leta 1938, so od zunaj obe šolski zgradbi obnovili. Na novi šoli so vzidali nova okna iz hrastovega in macesnovega lesa. Okna učilnic so dobila roloje. Vhodna vrata obeh šol so bila prebarvana, fasadni omet je bil obnovljen, obe fasadi pa sta bili tudi lepo pobarvani. Na stari šoli so zgradili nov dimnik. Bližnje gospodarsko poslopje, ki je bilo v zelo slabem stanju, so prezidali, dali novo ostrešje in prekrili z opeko. Svinjake pa so podrli. Izvedena je bila reorganizacija kanalizacije iz obeh šol v poglobljeno ponikalnico na šolskem vrtu. Za notranja popravila pa je zmanjkalo denarja. Krajevni šolski odbor je za opravljena dela imel 50 000 din, banska uprava pa mu je dala še brezobrestni kredit v višini 20 000 din, na dobo 10 let. Odplačevanje pa je v kratkem prekinila vojna.⁸³

⁸³ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1897-1973

Slika 17: Gospodarsko poslopje

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Slika 18: Maketa takratne šole z gospodarskim poslopjem

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Istega leta, torej leta 1938, so bili v šoli uvedeni matični listi, izkazi, spričevala, matična knjiga s kazalom, razrednice in tednik o šolskem delu.

Ob koncu avgusta leta 1939, je bil iz šole premeščen upravitelj Kotnik Viligoj, zato je srezki načelnik v Ptuju, 22. avgusta 1939, imenoval Staneta Staniča za novega upravitelja. Ker pa je bil ta poklican na orožne vaje, je vodstvene šolske posle tri mesece opravljala učiteljica Otilija Ranter, 1. januarja 1940 pa jih je predala novemu upravitelju, Ivanu Geču.

V tem času je bilo na šoli okrog 500 otrok. Spet je začela delovati enoletna kmečka nadaljevalna šola. Vpisalo se je 27 fantov, končalo pa jih je 23. Predavanja so imeli ob torkih in četrtek popoldan. Domači župnik Ivan Šketa je učencem predaval nauk o moralnem življenju, ostali predavatelji pa so bili domačini, župan Muhič Ivan iz Gorišnice, Prelog Franc iz Zagojčev, Rižnar Franc iz Gajevec, Venta Ivan iz Formina in Obran Franc iz Moškanjcev. Dijaki šole so opravili ekskurzije v Rakičan, Maribor in Ptuj. V šoli so bili štirje razredi osnovne šole in štirje razredi višje ljudske šole.

Osnovna šola in razredniki :

RAZRED	RAZREDNIK
1.a	Čokl Frančiška
1.b	Sok Štefanija
2.a	Šegula Pavel
2.b	Rauter Otilija
3.a	Stanič Leopoldina
3.b	Lešnik Ljudmila
4.a	Stanič Stane
4.b	Debenak Andrej

Tabela 9: Razredniki na osnovni šoli

Višja ljudska šola in razredniki :

RAZRED	RAZREDNIK
1.	Leben Ljudmila
2.	Geč Ivan
3.	Stanič Stanislav
4.	Stanič Stanislav

Tabela 10: Razredniki na ljudski šoli

V letu 1938/39 je učitelj Stanislav Stanič ustanovil mladinski pevski zbor. Prvič so nastopili ob 70-letnici učiteljskega društva v Ptujju. Peli pa so tudi na vseh proslavah v kraju.

Šolski obisk je bil izjemno slab. V letu 1940 so starši otroke vedno pogosteje zadrževali doma zaradi kmečkih del. Samo v štirih oddelkih višje ljudske šole je bilo oproščenih pouka 49 učencev in učenk. Zaradi neopravičenih izostankov je bilo izrečenih 32 opominov in trije kazenski odloki. Šola je kljub temu nadaljevala delo po svojem planu, le predavanja o zaščiti pred zračnimi napadi so bila nova.

Šolski upravitelj Ivan Geč je do 21. septembra 1940 opravil še zadnji zapis šolske kronike, medtem ko so se na obzorju že risale grozote prihajajoče svetovne vojne, ki je popolnoma spremenila življenje gorišniških učencev in staršev, uničila je vse dosedanje šolske napore in prinesla nov politični sistem.

4.3.2 Organizacija šolstva v medvojnem obdobju

Organizacija šolstva v novi državi :

1. Ministrstvo za prosveto in verstvo, ki ga je vodil minister Svetozar Pribičević.
2. Poverjeništvu za nauk in bogočastje za Slovenijo, ki ga je vodil dr. Franc Skaberne.
3. Višji šolski svet za Slovenijo v Ljubljani.
4. Okrajni šolski svet v Ptuju, ki ga je vodil dr. Otmar Pirkmayer.
5. Krajevni šolski svet:
 - Franc Rižnar, posestnik v Gajevcih – načelnik sveta,
 - Venčeslav Sok, posestnik v Tivolcih,
 - Šketa Ivan, župnik,
 - Ignac Čokl, nadučitelj,
 - Janez Muhič, posestnik pri Sv. Marjeti,
 - Alojz Pignar, posestnik v Muretincih,
 - Franc Bezjak, posestnik v Moškanjcih,
 - Anton Petek, posestnik v Zamušanih,
 - Ivan Šacar, posestnik s Formina.

Mandat šolskih svetov je trajal po tri leta. Krajevni šolski svet je imel najmanj tri seje letno. Denarja za urejanje šolskih prostorov je bilo malo, zato so sodelovali pri šolskih prireditvah in zbirali denar za revne učence.

Po vsej državi se je uvedlo enako šolsko leto, začelo se je s 1. septembrom in končalo na Vidov dan, 28. junija. Prvo polletje je trajalo do 22. januarja, sledile so tridnevne počitnice, po njih pa se je pričelo drugo polletje.

Učenci so imeli božične, velikonočne in binkoštno počitnice. Vsako leto na pustni torek je bil pouka prost dan. Takoj po I. svetovni vojni je bilo moč opaziti, da so stare navade, kar se tiče pustnih šem, zelo pojenjale, čez leta pa spet narasle.

V šolskem letu 1924/25 je v Beogradu postal minister za prosveto dr. Anton Korošec. Del vodilnega kadra je zamenjal in vpeljal mnogo novosti. Obe šolski

zgradbi v Gorišnici so takrat prebelili, šola pa je dobila ime "Državna šola". Učitelje so učenci začeli naslavljeni z besedo "tovariš ". Pouk telovadbe se je izvajal tudi v zimskih mesecih v učilnicah.

Kralj Aleksander je 6. januarja 1929 razpustil parlament in sam prevzel oblast. Učiteljem in državnim uradnikom je ukinil stalno zaposlitev in razpustil je krajevne šolske svete. Veliki župan mariborske oblasti, dr. Pirkmayer, pa jih je z januarjem 1929, uvedel nazaj.

D drugega oktobra 1935 je ministrstvo prosvete v Ljubljani odredilo slovenskim šolam nov predmetnik, s katerim je določilo predmete in njihovo tedensko število ur v posameznih razredih :

NOV PREDMETNIK

UČNI PREDMETI	RAZREDI	1	2	3	4
verouk z moralnimi nauki		2	2	2	2
jezik/ srbohrvaški-slovenski		10	9	6	5
zemljepis		-	-	2	3
zgodovina		-	-	1	3
poznavanje prirode in pouk o zdravju		-	-	3	3
računstvo z geometrijo		5	5	4	4
risanje		-	1	1	1
lepopis		-	1	1	1
praktična gospodarska znanja in razumevanja, gospodinjstvo in ročna dela		-	-	3	3
petje		2/2	2/2	1	1
telovadba po sokolskem sistemu		4/2	4/2	2	1
SKUPAJ		20	21	26	27

Tabela 11: Predmetik

Za srbohrvaški jezik je bila v 3. razredu predvidena 1 ura, v 4. razredu pa 2 uri tedensko. Za vse šole so uvedli tudi enotno molitev ob začetku in ob koncu dnevnega pouka.⁸⁴

⁸⁴ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1897-1973

4. 3. 3 Življenje v Gorišnici

V vasi so živeli v manjšini trgovci, sadjarji in veliki posestniki ter učitelj in župnik. Največ je še zmeraj bilo kmetov oz. poljedelcev, živinorejcev, sadjarjev in dninarjev.

Draginja je še vedno naraščala, mnogi starši niso pošiljali otrok v šolo, ker niso imeli za njih primerne obleke in obutve.

Ena izmed lepih navad tukajšnjih ljudi je bila, da so ljudje iz daljnih vasi (Muretinci, Formin, Mala vas) vozili otroke v šolo z vozovi. Vsak dan je nekdo drug vpregel voz in pripeljal otroke v šolo. Prebivalci teh krajev so bili tudi zelo dobrosrčni, saj so ljudje po svoji smrti darovali denar revnim otrokom in njihovim družinam, ki so res potrebovale denar. Nekaj denarja so zapuščali tudi župniki.

Leta 1922 so na šolskem vrtu vpeljali gojenje tobaka. Na grede so posadili 450 sadik. Rastline so takoj napadli črvi, zato so morali učenci vsak teden prekopati zemljo okrog korenin in mrčes pobiti. Tako so rešili 220 rastlin, ki so zrastle tudi do dva in pol metra visoko, pridelek je dal 16 kg suhega tobaka, kar je vrglo v šolsko blagajno 450 din. Ljudje so tobačno kulturo hitro sprejeli za svojo in govoriti se je začelo, da bo tobak v kratkem izpodrinil čebulo, značilno za ta kraj. Državna finančna služba je v kratkem temu naredila konec. Ker je šlo za državni monopol, je gojenje tobaka prepovedala, najdene rastline je kmetom populila in po treh letih v kroniki ni več govora o tobaku.

Zaradi tega so ljudje po Ptujskem polju začeli intenzivneje gojiti klasične domače rastline. Po navedbah postajonačelnika v Moškanjcih, so samo v letu 1924 s postaje odpremili 76 vagonov čebule, 73 vagonov krompirja, 100 vagonov vina, 5 vagonov žita, 20 vagonov orehovega lesa in 30 vagonov jabolk.⁸⁵

Po ponovni uvedbi krajevnih šolskih svetov, leta 1929, se je ta ponovno sestal in sklenil, da ne pristane na odcepitev občine Muretinci in na njeno priključitev k občini Stojnci. Občina Stojnci se je še nadaljnja tri leta trudila priključiti

⁸⁵ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1897-1973

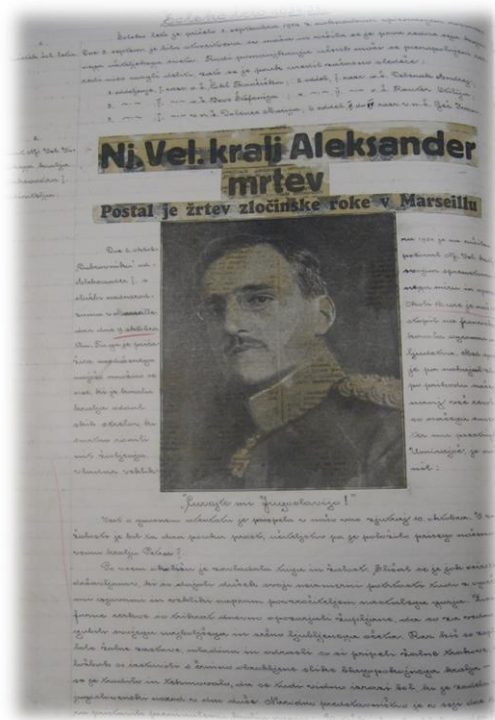
Muretince, imenovati svoj krajevni šolski odbor in oblikovati svoj šolski okoliš. A je Muretince Gorišnici uspelo obdržati.

V šolskem letu 1933/34 je banovinska oblast skušala zmanjšati število občin in tudi pri Sv. Marjeti so se občinske meje osmim občinam spremenile. Občina Zamušani je padla pod Osluševce, Prvenci pa pod Markovce. Vse bivše občine Moškanjci, Gajevci, Formin, Muretinci, Mala vas in Sv. Marjeta so se združile v novo upravno občino Gorišnica. Njen prvi župan je postal Ivan Muhič, kmet iz Gorišnice.

V kraj je 10. oktobra 1934, prišla vest, da je v Marseillu atentator ubil jugoslovanskega kralja Aleksandra I. Učitelji so otroke poslali domov, sami pa so skupaj z ostalimi uradniki položili prisego novemu 11-letnemu kralju Petru II. Karađorđeviću. Med ljudstvom je zavladala velika žalost. S hiš so plapolale žalne zastave, cerkveni zvonovi so tri krat dnevno zvonili, v izložbe trgovin so dali kraljeve slike z žalnim trakom.

Tudi v Gorišnici, kot v ostalih slovenskih krajih, so 11. oktobra potekale razne komemorativne svečanosti. Zjutraj, ob osmih, je bila žalna maša, nato pa je v Slomškovem domu sledila javna komemoracija. Prisotni so bili vsi učenci šole, učiteljski zbor, duhovščina, občinski odborniki, člani krajevnega šolskega odbora, člani društev in mnogo domačega prebivalstva. V programu so nastopali učenci šole in upravitelj Kotnik Viligoj. Dvorana je bila nabito polna, ostali pa so spremljali program kar zunaj.⁸⁶

⁸⁶ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1897-1973

Slika 19: Stran iz šolske kronike

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Sekcija združenja jugoslovanskih učiteljev za Dravsko banovino je uvedla gibanje za podpis svečane zaobljube otrok Viteškemu kralju. Pri Sv. Marjeti jo je podpisalo 326 učenk in učencev. Nato so šolske oblasti poslale po dva učitelja iz vsake šole v Oplenac. Mesec dni pozneje, 1. decembra 1934, pa so ob proslavi Zedinjenja, posadili spominsko lipo med cerkvijo in šolo, pod katero so položili steklenico s pergamentom, ki je nosil sledeči zapis:

Čuvajte Jugoslavijo! Čuvali bom vsegdar jo! Prisega ti rada Tvoja in vera mladine slovenska armada.

V spomin poznim rodovom na velike zgodovinske dogodke :

- *ko se je izvršil 9. oktobra 1934 gnusni umor nad našim Viteškim kraljem Aleksandrom I. Zediniteljem v Marseillu na Francoskem,*
- *ko je moral prevzeti vladarske posle njegov jedva 11 let star prvorojeni sin kralj Peter II. ,*
- *ko je jugoslovanski narod preživljal velike in težavne zgodovinske dneve,*

je vsadila mladina narodne šole pri Sv. Marjeti niže Ptuja, v sporazumu z občinsko upravo v Gorišnici, to lipo, na narodni praznik zedinjenja, dne 1. decembra 1934.

Slava Viteškemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju !

Živel kralj Peter II. !

Spominsko lipo so sicer leta 1992 podrli, vendar steklenice z zapisom pod njo niso uspeli najti.

28. aprila 1936 je Gorišnico obiskal ban Marko Natlačen. Učitelji in šolska mladina so se udeležili njegovega sprejema. V imenu šole sta ga pozdravila šolski upravitelj Viligoj Kotnik in učenka prvega razreda.⁸⁷

⁸⁷ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica 1897-1973

4. 4 OBDOBJE II. SVETOVNE VOJNE

4. 4. 1 Podatki o šoli pred začetkom vojne

Osnovna šola Gorišnica je bila sedemrazredna. Šolo je obiskovalo 255 dečkov in 260 deklic, torej skupaj 515 otrok. Na šoli so poučevali štirje učitelji in sedem učiteljic. Delovala je tudi knjižnica, v učiteljski knjižnici je bilo 210 knjig, v šolarski 300, v ubobožni pa 450. V kroniki najdemo tudi podatke o vrtnem orodju in šolskem inventarju. Šolsko poslopje je bilo v dobrem stanju, tako po zunanosti, kot tudi v notranosti.⁸⁸

4. 4. 2 Okupator v Gorišnici

Obdobje druge svetovne vojne je pomenilo hud germanizacijski pritisk na Slovence. To se je močno odražalo tudi v organizaciji šole, nameščanju nemških učiteljev in v izvajanju posebnega terorja nad slovenskim učiteljstvom.

Nemci so ukinili vse slovenske šole, tako tudi osnovno šolo v Gorišnici. Slovenščina je bila uradno prepovedana, kot uradni jezik je bila v tistem času uvedena nemščina.

Ko je okupator zasedel slovenske kraje, so si kot prvo zadali cilj, da odstranijo vse zavedne Slovence. Med njimi so bili zlasti učitelji in duhovniki. Mnoge so iz Gorišnice odgnali v ujetništvo v Srbijo ali na Hrvaško, vso slovensko učiteljstvo pa je moralo zapustiti svoja mesta v šolah. Takoj za tem pa so v Gorišnico in tudi v ostale osnovne šole, prišli nemški učitelji. Še pred njimi pa so se v šolskem poslopju že naselili nemški vojaki. Za zavedne Slovence je bilo ustanovljeno koncentracijsko taborišče na Borlu, od koder pa so ujetnike nato pošiljali v Srbijo ali na Hrvaško.

Kot organizator nemškega šolstva je v Gorišnico prišel dr. Edmmund Schwarz. Vse dečke, ki so obiskovali šolo, je razdelil v tri skupine. Z njimi je telovadil in pel. Na tak način se jim je prikupil in jih pridobil na svojo stran. Ti fantje so

⁸⁸ Mapa o Osnovni šoli Gorišnica, Slovenski šolski muzej

kasneje oblastno nastopali proti ostalim ljudem, pri njih so zbudali strah. Po nekaj mesecih je E. Schwarz dobil učno pomoč, Erne Onggi, ki je bila učiteljica meščanske šole, Eriko Muther in učiteljico Muller. Tako so pričeli s poukom v vseh razredih, šolsko leto, torej 1. okupatorjevo leto, pa se je zaključilo 15. 8. 1941.

Po vseh vaseh so uvedli nemške jezikovne tečaje z grožnjo, kdor ne bo znal nemškega jezika, bo izseljen. Šolstvo so torej prevzeli nemški učitelji, ki so z učenci ravnali zelo slabo, ker še niso znali nemškega jezika. Šolski otroci in starši do nemških učiteljev, predvsem zaradi njihovega ravnanja, niso imeli niti zaupanja niti spoštovanja. Otroci so postali uporni, trmasti, niso želeli obiskovati pouka, saj ga niso razumeli. Do pouka niso imeli veselja in ne zanimanja, zato je bilo njihovo znanje slabo. Učitelji so učence pretepali in jih zmerjali, tako so jim bili zelo slab zgled. Ljudje v vasi so menili, da je Nemce poslal sam vrag, da bi ponorili njihovo mladino.⁸⁹

Pouk pod vodstvom okupatorjev je potekal do leta 1945. Učence so po razredih razvrstili glede na starost in ne glede na znanje, ki so ga imeli. Najprej so jih naučili pozdravljati po fašistično, nato pa so jih učili nemške pesmi. Šlo je v glavnem za to, da se naučijo nemščine in prevzamejo nemško miselnost. Največ učnega časa se je porabilo za učenje nemškega jezika, zgodovine nacizma, življenjepisa Adolfa Hitlerja, petja in za telovadbo.

V času od 6. 4. do 22.6. 1941 je šolsko poslopje bilo zapolnjeno z nemškimi vojaki, od 23.6. 1941 pa do 27. 3. 1945 pa je šola služila izvajanju pouka.

Prvo okupatorjevo leto je trajalo od 2. maja do 15. avgusta 1941. Pouk je potekal približno dve uri in pol na dan. Šolsko leto 1941/42 je bilo drugo okupatorjevo leto. V Gorišnico so prišle nekatere nove nemške učiteljice, Erna Jamnigg, Erika Prokop in Fisher N. Po končanem šolskem letu so bile premeščene Tretje in četrto leto, pod okupatorjevo oblastjo, je bilo zelo slabo, kar se pouka tiče. V šole so vdiral nemški vojaki in jih ponekod tudi zasedli. Tako je bil pouk moten in

⁸⁹ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica (1897-1973)

izveden v slabih pogojih. Tretje okupatorjevo leto se je pričelo 28. avgusta 1942, končalo pa se je 8. julija 1943. Učitelji, ki so bili na novo dodeljeni so bili: Silly Alois, Pinter Maria in Weixler Maria. Na svojem mestu je ostala Erika Muther. Poučevali so 11 oddelkov, tedensko 30 ur. Četrto leto pa se je pričelo 3. septembra 1943, končalo pa 1. julija 1944. Na šolo je prišla nova učiteljica Lotti Pajer in bivši slovenski učitelj Alois Pichler, kateri je bil tudi novi šolski upravitelj.

Za leto 1945 je podatkov malo, oziroma je iz nemških zapisov nemogoče razbrati ali je v tem času sploh bila šola. Znano je le to, da je šola prenehala z delovanjem meseca februarja, ko je Ptujsko polje postalo frontno zaledje za okupatorje. Vsa leta okupacije, razen zadnjega, je bil šolski obisk zadovoljiv. Vzrok za to so bile grožnje učiteljev staršem in učencem. Grozili so jim z izselitvijo. Nemški učitelji pa so bili zelo podkupljivi, že za mast in klobase učencem ni trebalo več mesecev v šolo. Učiteljica, ki je v dar dobila mast, je tudi nesposobnega učenca spustila v višji razred. Otroci zavednih Slovencev pa so morali v istem razredu biti dve leti, torej niso napredovali, ne glede na to kakšno znanje so imeli. Torej o objektivnem ocenjevanju otrok ne moremo govoriti. Učni uspeh je bil slab, saj učenci niso znali nemškega jezika. Tudi splošno znanje otrok je bilo slabo, saj so pri pouku samo peli, telovadilo in opravljalo dela, ki jih je naročil okupator. Pobirali so stare cunje, železo, steklo, kosti...

4. 4. 2. 1 SLOVENSKI UČITELJI, KI SO POUČEVALI NA ŠOLI PRED VOJNO

Na svoje domove oziroma k staršem so se prostovoljno vrnili naslednji učitelji: Čokl Frančiška, Rauter Otilija, Sever Ana, Sok Štefanija in Geč Ivan.

V šolskem stanovanju je ostal Stanič Stanislav z ženo. Dobil je nalog, da se zaradi politične nezanesljivosti, mora v 24-ih urah izseliti.

Na Borl, v koncentracijsko taborišče, so odpeljali Debenak Andreja, Majnik Marijo, Leben Ljudmilo in Šegula Pavla. Tam so jih postrojili in jim naročili, da so za vedno izgnani ter jih nagnali v bližnji gozd.

Vsi ti člani učiteljskega zbora so ostali živi. Na šolo v Gorišnici, so se vrnilo štiri, dva sta se posvetila novinarstvu, ostalih pet pa jih je poučevalo po drugih šolah.

V osvobodilni vojni so aktivno sodelovali Debenak Andrej, Šegula Pavle, Stanič Stanislav in Majnik Marija, ostali učitelji so osvobodilno gibanje podpirali po svojih močeh.⁹⁰

4. 4. 3 Uničevanje kulture, knjig in učil

Nemška oblast je z grožnjami pobirala slovenske knjige po Gorišnici in okoliških vaseh ter jih sproti odvažala proč z vozovi. Nekateri ljudje so knjige skrivali in jih tako nekaj tudi rešili. Teh knjig je bilo malo. Po šolah pa so učila večinoma uničili nemški vojaki. Uničene so bile tudi knjige iz šolske knjižnice. Knjige iz šolske, učiteljske in ubožne knjižnice so vojaki znosili na dvorišče šole in jih tam sežgali. Uničili so tudi vse uradne spise, tiskovine in kataloge oziroma matične liste do leta 1920.

Ustanovili so nemško učiteljsko knjižnico, ki je bila istočasno tudi javna ljudska knjižnica. Obsegala je 250 knjig, predvsem s propagandno vsebino. Teh knjig se je posluževalo le nemško učiteljstvo, domače ljudstvo pa se za nje ni zmenilo. Učenci so pri pouku uporabljali nemške knjige. Učil nemška šola ni nabavljala, razen nekaj zemljevidov, učbenikov in stavnic.

Nemci so v naših krajih močno širili svojo kulturo in uničevali slovensko. Germanizacijo so pospeševali z večernimi jezikovnimi tečaji, s predavanji, s časopisi in brošurami. Zbirali so se tudi v vrtcih in mladinskih organizacijah. Mladino so želeli pridobiti s petjem, telovadbo, godbo, igrami in predavanji. Voditelje mladine so pošiljali v nemško vzgojo v razna taborišča. Te nastale nemške organizacije so sprva mladino množično privabljale, predvsem zaradi uniforme in iger, vendar so kmalu spoznali njihove metode in ideje. Ljudje so jih začeli odklanjati, mladina pa se je sestankov oziroma dejavnosti udeleževala v majhnem številu. Mladi, ki so podlegli nemškemu vplivu in postali neke vrste

⁹⁰ Mapa o Osnovni šoli Gorišnica, Slovenski šolski muzej

voditelji, so imeli veliko veljave tudi med starejšimi, tako da so se starši bali lastnih otrok.⁹¹

4. 4. 4 posledice vojne v kraju

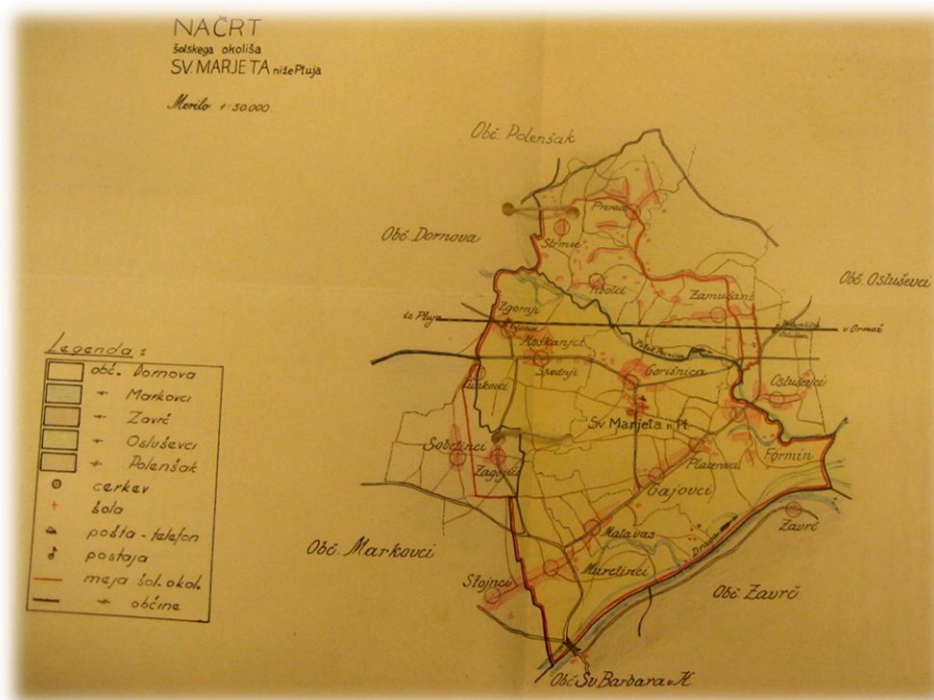
- Zelo velik udarec za vaščane je bila razrušitev cerkvenega stolpa in polovice cerkve. Škoda je bila ogromna, ocenjena na 1. 175. 000 Din.
- Nemški vojaki so kradli po tukajšnjih kmetijah in jih namerno uničevali. Pogosto so se po vaseh izvrševale tako imenovane »hajke«. Nemški vojaki so na silo jemali meso, mast in ljudje so ob tem zelo trpeli.
- Poškodovana je bila notranjost in zunanost šole. Predvsem zaradi razstrelitve cerkvenega stolpa v neposredni bližini. Pri eksploziji so popokale šipe in stene. Uničene je bilo tudi veliko strešne opeke. Škoda na šolskih poslopih je bila ocenjena na 79.500 Din.
- Po kraju so potekale borbe med Nemci in Bolgari, s tem so uničili številna poslopja. Ob glavni cesti, ki vodi do Ptuja, so dvema kmetoma zažgali hiše z gospodarskim poslopjem.

4. 4. 5 Podatki o šoli po koncu vojne

Šola je bila enajstazredna. Obiskovalo jo je 240 dečkov in 254 deklet, torej skupno 494 otrok. Na šoli so poučevali 4 učitelji in 3 učiteljice. Šolska knjižnica je vsebovala 35 knjig, učiteljska 8, skupno 43 knjig. Na šoli je močno primanjkovalo učil, stenskih in ročnih zemljevidov, klopi in knjig.⁹²

⁹¹ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica (1897-1973)

⁹² Mapa o Osnovni šoli Gorišnica, Slovenski šolski muzej

Slika 20: Načrt šolskega okoliša

Vir: Slovenski šolski muzej

4. 5 OBDOBJE PO II. SVETOVNI VOJNI

4. 5. 1 Pouk v Gorišnici po osvoboditvi

Posledice štiriletne vojne so bile vidne na vseh področjih. Poštni in vodni promet sta bila v tem času neurejena, neurejeno pa so nemški vojaki pustili tudi šolsko zgradbo. S slovenskim poukom so učitelji pričeli takoj po osvoboditvi izpod okupatorjeve oblasti, meseca maja 1945. V naše kraje so se vrnilo slovenski učitelji.

Znanje učencev je bilo zelo pomanjkljivo, prav tako njihova disciplina in delovne navade. Pri učencih se je opazila zlasti neveščost pri ustnem in pisnem izražanju. Pouk je bil oteškočen, učenci so pisali samostalnike z veliko začetnico, zamenjevali so črki z in s, pri uporabi slovenskega jezika pa so prav tako imeli težave zaradi nemških pravil, ki so jih morali upoštevati 4 leta. Mladina je bila zelo zanemarjena, primanjkovalo pa jim je tudi obleke in obutve.

Nemški okupator osnovnega statusa šole ni spreminjal, takoj po osvoboditvi so tako začeli s slovenskim poukom. Kmalu se je odprla nova šola, ob otvoritvi se je zbralo veliko ljudi in staršev šoloobveznih otrok. Šola je postala 8-razredna. Učence so razdelili v razrede po njihovih sposobnostih, predvsem pa po obvladanju slovenskega jezika in računstva.

Veliko pozornosti so namenili disciplini in obnašanju otrok. Učenci so bili v času okupacije izjemno nedisciplinirani in podivjani. Težko jih je bilo motivirati in pripraviti za delo; hitro so pozabljali, imeli so težave pri branju, primanjkovalo je čitank. Učenci so imeli slab besedni zaklad, opazali so se ostanki nemške šole in uporabljali so nemške izraze. Med poukom so se veliko pogovarjali, tega so bili vajeni še iz nemške šole, ko učitelja niso razumeli. Po hodnikih so divjali, dečki višjih razredov so po večini kadili, tudi v razredu. Skakali so skozi okna in se posmehovali demokratičnim vzgojnim metodam slovenskih učiteljev. Sami so bili namreč vajeni fašističnega terorja in groženj. Tudi starši so učencem še naprej delali škodo, saj so veliko izostajali od pouka zaradi poljskih in domačih del. Kljub opominom so svoje otroke še naprej v šolo pošiljali neredno.

Razmere pa so se iz meseca v mesec začele izboljševati. Prenehalo je govorjenje med poukom, pouk jim je postal zanimiv. Učenci so nehali kaditi, na hodnikih se je zaradi stalnega nadzora, izboljšala disciplina, znanje pa je še vedno ostajalo pomanjkljivo.

Okupacija je mladini naredila zelo veliko škodo. Tako niso znali ne slovenskega in ne nemškega jezika, ne brati in ne pisati. Učni pripomočki so bili skromni.

Nekateri starši so se začeli nekoliko bolj zanimati za napredek svojih otrok. Vez med šolo in domom je postajala pomembnejša. Razpravljali so tudi o zaposlovanju otrok pri raznih poljskih in drugih opravilih. Kljub temu pa se je še naprej dogajalo, da starši niso razumeli svojih nalog in dolžnosti do svojih otrok. Na prvem mestu so jim bila njiva, živali in dom ter šele na koncu šola. Ni jim bilo v interesu, da bi njihovi otroci znali pisati, brati in računati. Tako so jih še vedno radi zadrževali doma in jih zaposlovali. Z njimi so hodili tudi na veselice in druge zabave, kjer pa se otroci niso naučili nič lepega. Na začetku so se starši upirali navodilom učiteljev, kasneje pa so zaradi kazni, ki so jih dobili malomarni starši, le prišli do spoznanja, kaj je in kaj ne.

Med učenci pa se je vzbudilo veliko zanimanja za mladinski tisk. Učenci so bili naročeni na Ciciban, Pionir in Pionirski list.

V šolskem letu 1947/48 je minister za prosveto povabil najboljše prosvetne in šolske delavce, med njimi je bil tudi gorišniški šolski upravnik Stane Stanič. Udeležil se je proslave, dobil je priznanje in denarno nagrado.

1. julija 1949 je Stane Stanič napredoval, imenovan je bil za okrajnega šolskega inšpektorja. Za novo šolsko upraviteljico osnovne šole v Gorišnici pa je bila imenovana žena Staneta Staniča, Leopoldina (Poldka) Stanič. Šolske posle je prevzela 1. 9. 1948.

V Gorišnici je med leti 1953 in 1958 delovala nižja gimnazija. Do leta 1953 je bila šola organizirana kot nižja in višja sedemletka.⁹³

4. 5. 2 Novosti v šolskem sistemu

Obdobje v šolstvu po drugi svetovni vojni, je bilo obdobje improviziranja, eksperimentiranja, nenehnih sprememb, preimenovanj, združenja in razdruževanja. Šolske reforme so se izvajale ostro. Leta 1953 so ustanovili zvezno komisijo za reforme šolstva. S tem so skušali rešiti težave, ki so se nakopičile.⁹⁴

Leta 1953 je v veljavo vstopil Zakon o osemletni šolski obveznosti. Zakon je potrdil obvezno šolanje otrok od 7. do 15. leta starosti. Izostanki od pouka so se odslej kaznovali s sodnikom za prekrške na Ptuju. Uveden je bil nov predmetnik in tudi nov okvirni učni načrt za osnovne šole. V četrtem razredu so dodali dva nova predmeta, fiziko in kemijo, več ur je bilo namenjenih telesni vzgoji, enkrat na mesec pa je bil predpisan športni dan. Na šolah so začeli prirejati šolska tekmovanja na občinski, medobčinski in regijski ravni. Ustanavljati so začeli krožke. V tem obdobju so zelo pazili, da so od vzgoje in izobraževanja odstranili vsak vpliv cerkve, ki je bila do sedaj vedno prisotna.

V šolskem letu 1957/88 se je z reformo pričelo obdobje enotne osemletne osnovne šole. Ukinili so vse nižje gimnazije, nove šole pa so začele z izvajanjem enotnega učnega načrta. Uveden je bil torej predmetni pouk. Na območju Ptuja je pouk potekal v devetindvajsetih osnovnih šolah, od tega je bilo popolnih osemletk petnajst, med njimi je bila tudi osnovna šola v Gorišnici⁹⁵

⁹³ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica (1897-1973)

⁹⁴ Stane Okoliš, Zgodovina šolstva na Slovenskem. Slovenski šolski muzej, Ljubljana 2009, str. 108-109

⁹⁵ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica (1897-1973)

4. 5. 3 Učitelji po okupaciji

Nadzor nad učitelji je bil zelo oster in nepopustljiv. Pritiski so bili močni tudi na učiteljskih konferencah. Prepovedano je bilo kakršnokoli javno versko izkazovanje učiteljev. Stopiti so morali k partiji in upoštevati partijsko prepričanje. Verni učitelji so dobili prepoved opravljanja učiteljskega poklica. Šolska uprava je bila v celoti podrejena programu Zveze komunistov.⁹⁶

Učitelji so se morali po obveznem šolskem delu, s katerim so že bili prekomerno zaposleni, intenzivno ukvarjati tudi z izvenšolskim delom. Organizirati so morali proslave v šolskem okolišu, bili so voditelji raznih tečajev, krožkov. Njihova glavna naloga je bila odgovornost za kulturno in prosvetno raven vsega naroda.

Slika 21: Učiteljski zbor stare šole

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Učiteljski zbor stare šole

(Kajzer Anton, Poredoš-Terbuc Manca, Kirbiš Augusta, Stanič Poldka, Čeh Olga, Pulko Pavla, Lozinšek-Roškar Angela, Čokl Dušan, Avgustinčič Rajko, Stanič Stane, Eban Mila, Ravter Mirko, Senekovič-Čokl Elizabeta)

⁹⁶ Stane Okoliš, Zgodovina šolstva na Slovenskem. Slovenski šolski muzej, Ljubljana 2009, str. 113-115

4. 5. 4 Pomembni dogodki

Leta 1945 so v vas prispele vojne sirote brez staršev. Ljudje so jih lepo sprejeli in jih razporedili po kmetijah. V začetku so bili težavni (kadili so, pljuvali, razbijali in uničevali stvari). Iz dneva v dan pa so se prilagodili našim razmeram. Imeli so domotožje, zato so velikokrat poskušali pobegniti, bili so živčno zdelani. Zbujali so se omotični, utrujeni in zamišljeni. Kmalu so zapustili Gorišnico. Otroci so takrat že obvladali slovenski jezik in mnogi niso želeli oditi. Skrbniki so zanje lepo skrbeli in s težkim srcem so se poslovili od njih.

V Gorišnici je električna luč prvič zasvetila leta 1947. Ljudje sprva niso kazali velikega navdušenja, niso zaupali oblasti in mislili so, da bo elektrika draga. Menili so, da bi oblast rada, da kmetje zaradi elektrike obubožajo, da bi jim potem lahko zaplenili zemljo in jo dali zadrugi. Kmalu so spoznali, da temu vendarle ni tako, zavlada je veliko navdušenje. Prvo noč je bila večina domov razsvetljenih celo noč.

V šolskem letu 1950/51 so praznovali 10-letnico ustanovitve OF. Šola je pripravila proslavo z obširnim in pestrim programom.

Sedmega oktobra leta 1960 so slavili 200-letnico obstoja šole. Ob jubileju so v zadružnem domu za vse prebivalce pripravili slavnostno slovesnost. Povabili so tudi še vse žive učitelje, ki so kdajkoli poučevali na šoli v Gorišnici. Šolo so ob tej priložnosti preimenovali po padlem borcu Francu Belšaku, sekretarju okrajnega odbora OF.⁹⁷

⁹⁷ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica (1897-1973)

Slika 22: Množica krajanov ob 200-letnici šole

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Slika 23: Pozdrav predsednika šolskega odbora tov. Žnidariča sedanjim in že upokojenim učiteljem šole v Gorišnici

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Slika 24: Proslava ob 200-letnici šole

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Na začetku 60-ih let so starši pričeli izražati svoje mnenje in izjavljati, da se otroci mnogo preveč učijo ter da vsega tega v življenju ne bodo nikoli potrebovali. Take izjave so prihajale predvsem od staršev, ki so svoje otroke izkoriščali pri delu.

V šolskem letu 1960/61 je na šoli začela delovati mlečna kuhinja. Tako je bilo na šoli poskrbljeno za obroke hrane. Socialno in zdravstveno ogroženim učencem se je zagotovila brezplačna malica.

Slika 25: Mlečna kuhinja

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

V vasi in njeni okolici so bili po večini mali in srednji kmetje. Nekaj je bilo tudi velikih kmetov. Drugače pa so bili tudi delavci, in sicer industrijski, poljedelski ter drugi. V manjši meri so bili zastopani obrtniki in trgovci, svobodni in ostali poklici.

V vasi je bilo precej rejniških otrok. Skupnost socialnega skrbstva občine Ptuj zanje ni preveč skrbela. Rejenci so bili večkrat izkoriščani za opravljanje različnih del v kmetijstvu in ostalih težjih fizičnih del. Rejniki so za te otroke dobivali mesečno podporo, medtem ko so otroci živeli v neurejenih razmerah, bili vzgojno zanemarjeni in zato tudi problematični.

Zdravstveno stanje ljudi je bilo dobro. Tu in tam se je pojavila podhranjenost. Takoj po vojni so se začele pojavljati uši, ki so bile posledica malomarnosti. Po drugi strani pa so bile uši posledica pomanjkanja perila in pralnih sredstev, predvsem mila.

Iz šolske kronike je razvidno, da so tekom šolskega leta potekale številne prireditve in proslave. Posebej posvečeni so bili naslednji dnevi:

- 29. septembra je bila obletnica ustanovitve pionirske organizacije,
- 24. oktobra so praznovali dan OZN,
- 1. novembra je potekala komemoracija ob dnevu mrtvih,
- 29. novembra je bil dan republike-veljal je za največji državni praznik,
- praznovanje novoletne jelke, ko je dedek Mraz otrokom prinesel darila,
- 8. februar, potekala je proslava ob slovenskem kulturnem prazniku,
- 8. marec, proslava ob dnevu žena,
- 27. april, dan OF,
- 1. maj, mednarodni praznik dela.

V 70-ih letih je Mercator v Gorišnici odprl prvo trgovino. Otvoritev je potekala s slavnostno prireditvijo za vso vas, na njej je sodeloval literarni krožek s svojim kulturnim programom. V isti zgradbi so hkrati odprli tudi novo banko.

V teh letih se je vse bolj kazala potreba po večji in novejši šoli. Materialni pogoji za delo so bili zelo nezadovoljivi. Pouk je potekal v 4 zgradbah, učilnice so bile popolnoma nefunkcionalne, brez primerne opreme, vse je bilo zastarelo, izrabljeno in večinoma neuporabno. Takšno stanje je zahtevalo takojšnjo adaptacijo oziroma novogradnjo in decembra 1970 so v Gorišnici začeli z adaptacijo stare šole, starejšo so porušili ter pričeli z gradnjo nove.⁹⁸

Slika 26: Rušenje stare (najstarejše) šole

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Slika 27: Pouk v stari šoli s tovarišico Poldko Stanič

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

⁹⁸ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica (1897-1973)

Otvoritev nove šole je bila 27. maja 1973. Šola je bila montažna, priključena je bila stari šoli, ki so jo uspešno adaptirali. Tako so se razmere za pouk bistveno izboljšale. Ob otvoritvi so pripravili svečano prireditev, na kateri so šolo »predali« mlajšemu rodu. Hkrati pa se je šola vključila v akcijo 100 let-100 šol.

Slika 28: Vabilo na proslavo ob 200 - letnici šole

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Slika 29: Nova montažna šola

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Slika 30: Učilnica v novi šoli

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Oktobra 1973 so v Gorišnici odprli otroški vrtec. Preuredili so prostore, ki so bili prej namenjeni zaklonišču šole in jih opremili z ustreznim inventarjem. Zaposlili so dve vzgojiteljici za dopoldan in eno varuhinjo za popoldan. Vrtec je prvo leto obiskovalo 48 otrok, bili so razporejeni v dve skupini, stari pa so bili od treh let naprej.⁹⁹

⁹⁹ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica (1973-1978)

4. 6 ŠOLA GORIŠNICA OD LETA 1975 DO LETA 1991

4. 6. 1 Organizacija pouka in položaj učiteljev

Pouk je potekal v dveh izmenah, dopoldan se je začel ob 7.00 uri, popoldan ob 13.00 uri. Učitelji so imeli predpisane učne načrte po katerih so uspešno poučevali. Velik poudarek so dajali na urejeno okolje. Učence so navajali na varovanje okolja kot tudi notranjosti zgradbe. Šola leta 1975 še ni imela oddelka podaljšanega bivanja, ker so imeli dovolj prostora, so jim odobrili sredstva za dva takšna oddelka.

Število učencev je skozi leta naraščalo. Na šoli pa se je odvijala vrsta krožkov: matematični, naravoslovni, judo, dramsko-recitatorski, prometni, nogometni, rokometni in šahovski.

3. avgusta 1986 so odprli nov vrtec in sicer z dvema igralnicama.

Slika 31: Nov vrtec

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

V teh letih je v gospodarstvu nastopila kriza, ki se je vse močneje čutila tudi v družbenih dejavnostih. Položaj v šolstvu je postal kritičen. Dohodki prosvetnih delavcev so bili nizki, proračun je bil slab. Starši so si vse težje privoščili nabavo mladinske literature (revije Pionirski list, Ciciban, Kurirček), to jim je predstavljalo veliko finančno breme. Časopisi so pisali o vedno večjem

nezadovoljstvu pedagoških delavcev, saj so morali opravljati isto delo za manj denarja.

Prostorski pogoji so postali nezadovoljivi, šola je bila zaradi vremenskih neprilik (orkanski veter) v slabem stanju in je ogrožala varnost učencev. Leta 1986/87 je šola dobila novo, specializirano učilnico za biologijo in kemijo ter fiziko. Opremo je šoli kupila Perutnina Ptuj. Od takrat, pa vse do leta 2002, šola ni bila obnovljena kljub veliki prostorski stiski. Pouk pa se je ves čas izvajal dvoizmensko.¹⁰⁰

4. 6. 2 Dogodki v kraju

Vest o smrti Josipa Broza – Tita, umrl je 4. maja 1980, se je med ljudstvom bliskovito razširila. Ljudje so bili ob tej novici pretreseni in žalostni. Novica je še posebej pretresla delavski razred, pa tudi ves slovenski narod ter druge narode in narodnosti Jugoslavije. Ob pogrebu so bili ljudje zelo žalostni, kljub temu pa zelo ponosni in polni obljub, da bodo nadaljevali njegovo pot.

V kraju je delovalo kulturno-prosvetno društvo. V sklopu tega društva so nastopali mladinci in starejši, aktivno pa je bilo tudi učiteljstvo. Gorišnica je imela tudi svoje tamburaše, godbo na pihala in bralno značko. Občasno so tudi organizirali srečanja književnikov in sicer so v Gorišnico prišli A. Ingolič, B. Jurca, S. Jug in mnogi drugi.¹⁰¹

¹⁰⁰ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica (1979-1983)

¹⁰¹ Prav tam.

Slika 32: Recitacijski krožek prosvetnega društva

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

V vasi so potekale različne dejavnosti za ljudi. Izvajali so kuharski tečaj, za katerega je bilo med ljudmi veliko zanimanja. Ljudje so hodili na vaje protiletalske zaščite, tečaje prve pomoči, šiviljske tečaje za dekleta in žene ter krvodajalske akcije.¹⁰²

Leta 1990 je Slovenija doživela velike zgodovinske spremembe. 26. decembra smo se Slovenci izrekli za samostojno državo. Naslednje leto, 25. junija 1991, je sledila slovesna razglasitev samostojne Slovenije.

¹⁰² Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica (1979-1983)

4. 7 ŠOLA GORIŠNICA V SAMOSTOJNI SLOVENIJI

4. 7. 1 Organizacija pouka

Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije je takoj po osamosvojitvi začelo s temeljito prenovo osnovne šole. Iz učnih načrtov so se črtala poglavja vezana na ideologijo komunizma in NOB. Praznike in praznovanja dneva republike, dneva žena, dneva mladosti in kurirčkove pošte so zamenjali zakoni, ki so bili sprejeti v slovenskem parlamentu.

Današnji ravnatelj, Branko Širec, je šolo nazaj preimenoval v Osnovno šolo Gorišnica, brez naziva Franc Belšak.

Spremembe so se uvedle tudi v šolskem koledarju. Uvedena so bila tri ocenjevalna obdobja, jesenske počitnice, božično-novoletne in prvomajske počitnice, ostale pa so zimske in letne počitnice.

Na osnovni šoli v Gorišnici so leta 2003/04 začeli izvajati 9-letni program. Vpeljava devetletke je potekala brez težav. Zelo zadovoljni so bili starši prvošolčkov, nekaj težav se je pojavljalo pri sedmih razredih, predvsem zaradi dodatnih predmetov, kar je pomenilo več učnih ur, več učenja in posledično večjo obremenjenost.

Ta oblika je prinesla v šolski program kar nekaj novosti. Novo je bilo jutranje varstvo otrok, opisno ocenjevanje, izbirni predmeti, nivojski pouk, številčno ocenjevanje pri vseh predmetih...

4. 7. 2 Nova šolska zgradba

Trideset let so Gorišničani čakali na novo šolo, saj je bila stara dotrajana in celo nevarna za učence.

13. junija 1997 je bil postavljen temeljni kamen za gradnjo nove šole in kmalu za tem so jo začeli graditi.

23. septembra je bila najprej otvoritev večnamenske športne dvorane, leta 1999 so s tretjo igralnico dogradili še tukajšnji vrtec. 11. oktobra 2002 pa so Gorišničani le dočakali slovesno otvoritev nove šole. Pri otvoritvi šole je med drugimi sodelovala ministrica za šolstvo, znanost in šport Lucija Čok. Gorišnica je dobila eno najsodobnejših šol v Sloveniji, ki so jo priključili večnamenski dvorani, zgrajeni že leta 1998. Leta 2004 so še del stare šole, ki je bil povezan z novo šolo, porušili. Večino denarja za izgradnjo šole je prispevala občina Gorišnica, nekaj država, ostalo pa donatorji. Tako je šola uspela urediti pogoje za potrebe 9-letke in med drugim omogočila enoizmenski pouk. Učilnice imajo najsodobnejšo opremo in zagotavljajo kakovostne razmere za delo.

Leta 2004 so porušili še tisti del, ki je ostal od stare šole iz leta 1891 in del šole iz leta 1972, ki je bil povezan z novo šolo.¹⁰³

Slika 33: Začetek gradnje nove šole

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

¹⁰³ Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica (2001-2005)

Slika 34: Del šole pred rušenjem leta 2004

Vir: Arhiv OŠ Gorišnica

Slika 35: Osnovna šola Gorišnica danes

Vir: Tadeja Žalar

Osemindvajsetega avgusta 2010 je bila otvoritev novega vrtca, ki deluje pod okriljem osnovne šole. Delujeta dva oddelka jaslic od 1-2 let, trije oddelki za otroke od treh let do vstopa v šolo in dva kombinirana oddelka (prvo in drugo starostno obdobje). Vrtec izvaja celodnevni vzgojni program od 6 do 9 ur.¹⁰⁴

¹⁰⁴ <http://www.osgorisnica.si/>

4. 7. 4 Interesne dejavnosti na šoli

POVEZUJEJO NAS SKUPNI INTERESI
NEMŠKE URICE 1
USTVARJALNI KROŽEK
GLASBENE URICE
ROKOMET ZA DEČKE IN DEKLICE
ŠPORTNI KROŽEK
ŠPORTNI KROŽEK
ASTRONOMIJA
ŠOLSKI PLESNI FESTIVAL
NOGOMET ZA DEČKE
OTROŠKI PEVSKI ZBOR
ORFFOV ANSAMBEL
MLADINSKI PEVSKI ZBOR
VESELA ŠOLA
MISELNE DELAVNICE Z LOGIKO
ROKOMET ZA STAREJŠE DEKLICE
SLOVENSKA BRALNA ZNAČKA
ANGLEŠKA BRALNA ZNAČKA
NEMŠKA BRALNA ZNAČKA
ZGODOVINSKI KROŽEK
FIZIKALNI KROŽEK
ŠAHOVSKI KROŽEK

Tabela 12: Interesne dejavnosti

4. 7. 5 Učitelji, ki trenutno poučujejo na šoli

PRVA TRIADA

RAZRED	RAZREDNIK
1.a	Suzana Vaupotič
1.b	Alexandra Hojnik Bezjak
1.a	Maja Bela, druga strokovna delavka
1.b	Maja Bela, druga strokovna delavka
2.a	Lidija Lozinšek
2.b	Stanka Šterbal
3.a	Andreja Masten
3.b	Renata Obran

Tabela 13: Učitelji prve triade

DRUGA TRIADA

RAZRED	RAZREDNIK
4.a	Anita Voršič
4.b	Irena Forštnarič
4.c	Anja Golub
5.a	Manja Bezjak
5.b	Klementina Lindič
6.a	Karmen Fekonja
6.b	Mihaela Poplatnik

Tabela 14: Učitelji druge triade

TRETJA TRIADA

RAZRED	RAZREDNIK
7.a	Zdenka Zver
7.b	Marija Lovrec
8.a	Tihana Gvozdič
8.b	Slavica Cvitanič
9.a	Maja Dobljekar
9.b	Patricija Kramberger Rom

Tabela 15: Učitelji tretje triade

PREDMETNI UČITELJI

UČITELJ	PREDMET
Bečan Suzana	TJA
Bezjak Manja	GEO (6.r)
Cvitanič Slavica	GVZ, GOS, OPZ, MPZ
Dobljekar Maja	TJA
Fekonja Karmen	TJA, NEM
Gvozdić Tihana	SLO, knjižnica
Ivanuša Mira	ZGO, GEO
Kelc Tina	MAT, KEM, LAB
Kramberger Rom Patricija	MAT
Lindič Klementina	ZGO (6.r)
Lovrec Marija	SLO
Lubaj Bojan	TIT, FIZ, obvezni izbirni predmeti
Poplatnik Mihaela	SLO, DIE, knjižnica
Rihtar Boštjan	LVZ, RAČ, obvezni izbirni predmeti
Šilak Milan	MAT
Šket Gorazd	ŠVZ, obvezni izbirni predmeti
Tobijas Zdravko	ŠVZ, obvezni izbirni predmeti
Zver Zdenka	KEM, BIO, NAR

Tabela 16: Predmetni učitelji

5 SKLEP

Vas Gorišnica je gručasto naselje, ki leži sredi Ptujkega polja, razprostira se južno in severno od ceste Ptuj - Ormož in leži prav na polovici poti med omenjenima krajema. Severno je vas omejena z reko Pesnico, južno pa jo omejuje kanal reke Drave, ki je bil zgrajen v 70. letih. Nekoč se je vas imenovala Sveta Marjeta niže Ptuja.

Občino Gorišnica sestavlja enajst vasi: Cunkovci, Formin, Gajevci, Gorišnica, Mala vas, Moškanjci, Muretinci, Placerovci, Tivolci, Zagojiči in Zamušani.

Da je bil človeka prisoten na tleh današnje občine pričajo najdbe sekir in bronaste suličaste osti. Na severovzhodnem delu kraja so vidni sledovi rimske ceste Poetovio–Savaria, po južnem delu vasi je peljala rimska cesta Poetovio–Mursa.

Med drugo svetovno vojno se je vas imenovala Gorischnitz, kasneje pa Gorišnica. To ime bi naj dobila zaradi številnih požarov v vasi, za katere pa govorijo, da naj bi bili v večini primerov podtaknjeni. Po osamosvojitvi Slovenije so se porodile ideje, da bi se vas spet preimenovala v Sveto Marjeto niže Ptuja, toda ljudje so se v vseh teh letih preveč privadili na sedanje prepoznavno ime in si spremembe niso želeli.

Prav gotovo pa vas zaznamuje najstarejša panonska hiša - Dominkova domačija. Stara je več kot 300 let. Kot znamenitost vasi in občine je tudi župnijska cerkev Svete Marjete niže Ptuja, ki jo viri omenjajo že leta 1391. Glavni oltar v cerkvi je posvečen sv. Marjeti in od tu tudi staro ime kraja Sv. Marjeta.

Pomemben del kulturne zgodovine vsakega naroda predstavlja nastanek in razvoj šolstva. Skozi stoletja je šolstvo bilo tisto, ki je oblikovalo človeka, gradilo njegovo osebnost in usmerjalo njegovo življenje. S šolstvom je tako povezan kulturni in gospodarski razvoj posameznih krajev, šola je zmeraj predstavljala velik pomen vsakega mesta ali vasi.

Začetki šolstva v Gorišnici segajo že v 18. stoletje. Zapisi v arhivu škofijskega konsistorija v Mariboru celo navajajo, da se je prvi pouk v Gorišnici začel že leta

1760. Kot prvi, ki je poučeval otroke, je bil omenjen mežnar Perger Janez. Na začetku je pouk v stari mežnariji obiskovalo 12 učencev. Potrebe po novi stavbi ni bilo vse do leta 1820, ko so zgradili novo. Takrat je šola postala dvorazrednica. V trirazrednico so jo razširili leta 1881 z odlokom Deželnega šolskega sveta v Gradcu. Ker je bilo prostora za vse učence premalo, so za potrebe pouka najeli hišo Tomaža Mikla. Novembra 1891 je bila šola razširjena v štirirazrednico. Leta 1891 pa so zaradi prostorske utesnenosti adaptirali staro šolo in jo dogradili, zraven nje pa postavili novo pritlično šolo z dvema učilnicama. Leta 1902 so novo pritlično šolo še nadgradili in ker je bilo prostora dovolj, so septembra 1902, šolo razširili v šestrazrednico.

Šolski obisk je bil na začetku skromen. Pretežno kmečko prebivalstvo v šolanju ni videlo smisla. Otroke so potrebovali doma za kmečka opravila. Pouk pa je bil slabo obiskan tudi zaradi številnih epidemij otroških bolezni, škrlatinke, davice in oslovskega kašlja. Od pouka pa so učenci izostajali tudi zaradi ostrih zim, ki so bile nekoč zelo pogoste.

Na začetku so v šolah dajali velik poudarek na poučevanju branja in pisanja, kasneje še računanja. Z leti pa so dali poudarek tudi na ročna dela in kmetijski pouk, saj je šola imela svoj sadovnjak. Pouk se je razlikoval glede na spol. Dekleta so poleg vseh obveznih predmetov imele še ročna dela, fantje pa telovadbo. Šolski uspeh je bil slab. Ob koncu vsakega šolskega leta je bilo izvedeno izpraševanje, ki ga je nadzoroval krajevni šolski nadzornik. Otroci so dobili štirikrat na leto, v šolskem naznanilu, napisane zaključne ocene. S šolskim naznanilom pa so želeli tudi opozoriti starše, da so dolžni pošiljati otroke v šolo.

Med obema svetovnima vojnama je zgradba, v kateri je potekal pouk vsa ta leta, ostala nespremenjena. Zgradbi so le obnavljali. Ena večjih in temeljitih obnov je bila pred drugo svetovno vojno, leta 1938. Obnovitvena dela pa so bila potrebna tudi po vojni.

V šolskem letu 1957/88 se je z reformo pričelo obdobje enotne osemletne osnovne šole. Tako je šola v Gorišnici postala osemletka. Leta 1960 pa je praznovala 200-letnico svojega obstoja.

Vse bolj se je čutila potreba po novi šoli in v Gorišnici so leta 1973 dobili novo šolo. Ob tej priložnosti se je šola preimenovala v Osnovno šolo Franc Belšak. V samostojni Sloveniji se je šola preimenovala nazaj v Osnovno šolo Gorišnica. Leta 2002 pa so Gorišničani dobili novo šolo, eno najsodobnejših v Sloveniji. Stara šola, iz leta 1973, je bila zaradi vremenskih nepravilnosti zelo uničena in dotrajana.

Na osnovni šoli v Gorišnici so leta 2003/04 začeli izvajati 9-letni program. Vpeljava 9-letke je potekala brez težav. Danes se lahko na osnovni šoli Gorišnica pohvalijo s kvalitetnim vzgojno-izobraževalnim delom.

Temo Osnovna šola Gorišnica skozi čas sem si izbrala za svoje diplomsko delo, ker sem se želela seznaniti s preteklostjo kraja in načinom dela na tej šoli skozi dolgo zgodovino njenega obstoja. Pri izdelavi te naloge sem spoznala, kako pomembno vlogo so imele majhne podeželske šole. Ker so se takratni učitelji zavzemali za izboljšave na področju šolstva, za kulturni razvoj in predvsem za razpoznavnost, so veliko pripomogli k temu, da vaški kraji niso gospodarsko, kulturno in socialno zaostali.

Z ugotovitvami, do katerih sem prišla z izdelavo te diplomske naloge, sem spoznala veliko novega, še neznanega o osnovni šoli in njeni zgodovini. Z zanimanjem sem prebirala šolske kronike in ostale pisne vire, ki so se navezovali na zgodovino tukajšnje šole. Še posebej pa sem uživala pri pregledovanju bogatega slikovnega gradiva, ki ga hrani šola.

6 PROBLEMATIKA VIROV IN LITERATURE

O kraju Gorišnica je literature zelo malo, saj gre za manjšo vas, ki je bila, kar se tiče zgodovine, vedno v senci zgodovinskega mesta Ptuj. Osnovne podatke o kraju je mogoče najti v številnih različnih virih. Največ podatkov za družbeno-geografski pregled kraja, sem črpala iz Krajevnega leksikona Slovenije (Podravje in Pomurje, IV. knjiga) in iz knjige Podravje–Maribor–Ptuj (Priročnik za popotnika in poslovnega človeka) ter iz spletne strani Občine Gorišnica. Največ podatkov za zgodovinski pregled kraja pa sem dobila v knjigi Vladimirja Bračiča, Ptujsko polje. Knjiga ima lepo razdelano zgodovino vseh krajev na ptujskem, iz nje sem lahko razbrala številne zgodovinske podatke o Gorišnici, od prvih najdb naprej.

Za pregled šolstva na Slovenskem sem uporabila knjige avtorja Vlada Schmida, Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem ter knjigo Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja, avtorjev Jožeta Ciperleja in Andreja Vovka. Nekaj podatkov sem črpala tudi iz knjige Staneta Staniča, Zgodovina šolstva na Slovenskem.

Zelo natančno in skrbno sem pregledala vse šolske kronike šole v Gorišnici. Največ podatkov sem našla v prvi in drugi kroniki, v katerih so podatki od leta 1800 pa do leta 1973. Našla sem tudi podatke, zapisane za nazaj, o prvih mežnarjih, ki so začeli s poučevanjem otrok v Gorišnici. Prvi zapisi v kroniki so v nemškem jeziku, nekateri so zelo nečitljivi, vendar sem si pomagala s prevodi, ki sem jih dobila od ravnatelja. Bolj malo podatkov je od leta 1953 pa do leta 1973, saj se je zapis kronike iz tistega časa, pri selitvi iz stare v novo šolo izgubil, prav tako matični listi tistega časa. Pri izdelavi diplomske naloge sem si za to obdobje pomagala z zapisi v kroniki napisanimi za nazaj, dogajanja v teh dvajsetih letih pa so le na kratko povzeta. Pri podatkih današnjega časa sem si pomagala s spletno stranjo osnovne šole.

Pregledala sem tudi ostalo razpoložljivo šolsko dokumentacijo, si naredila izpise s pomembnimi podatki ter pregledala tudi ves razpoložljiv slikovni material.

V veliko pomoč pri raziskovanju zgodovine šolstva v Gorišnici so mi bili tudi podatki, ki sem jih dobila v Slovenskem šolskem muzeju. Zbrane imajo številne listine in zapise šolskih nadzornikov.

7 VIRI IN LITERATURA

Literatura:

- Bračič, V. (1975). *Ptujsko polje*. Maribor: Založba obzorja
- Bračič, V. (1969). Gorišnica. V. Bračič (Ur.), *Poetovio – Ptuj Zbornik razprav ob tisoč dvestoletnici (str. 237-239)*. Maribor. Založba obzorja Maribor.
- Cimperle, J. in Vovko, A. (1987). *Šolstvo na slovenskem skozi stoletja*. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.
- Krajevni leksikon dravske banovine, *Uprava krajevnega leksikona dravske banovine*, Ljubljana 1937.
- Krajevni leksikon Slovenije, *IV. knjiga Podravje in Pomurje*, Ljubljana 1980.
- Okoliš, S. (2009). *Zgodovina šolstva na Slovenskem*. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.
- Schmidt, V. (1988). *Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem 1*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Schmidt, V. (1988). *Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem 2*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Schmidt, V. (1964). *Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem II*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Schmidt, V. (1988). *Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem 3*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- *Slovenstvo na Ptujskem v 20. Stoletju*. (2005). Ptuj: Območno združenje borcev in udeležencev NOB.
- Sore, A., *Celjski zbornik*. Celje 1988

Viri:

- Mapa o Osnovni šoli Gorišnica, Slovenski šolski muzej. (Hrani Slovenski šolski muzej).
- Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica, Osnovna šola Gorišnica (1800-1870). (Hrani osnovna šola Gorišnica).
- Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica, Osnovna šola Gorišnica (1897-1973). (Hrani osnovna šola Gorišnica).
- Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica, Osnovna šola Gorišnica (1973-1978). (Hrani osnovna šola Gorišnica).
- Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica, Osnovna šola Gorišnica (1979-1983). (Hrani osnovna šola Gorišnica).
- Šolska kronika Osnovne šole Gorišnica, Osnovna šola Gorišnica (2001-2005). (Hrani osnovna šola Gorišnica).
- Občina Gorišnica, pridobljeno 10. 1. 2011, iz:
<http://www.gorisnica.eu>
- Osnovna šola Gorišnica, pridobljeno 11. 2. 2011, iz:
<http://www.osgorisnica.si/>
- Zgodovinski arhiv Ptuj

KAZALO SLIK

SLIKA 1: LEGA GORIŠNICE	3
SLIKA 2: DOMINKOVA DOMAČIJA.....	5
SLIKA 3: CERKEV IN ŠOLA NEKOČ (RAZGLEDNICA).....	5
SLIKA 4: CERKEV SV. MARJETA V GORIŠNICI	6
SLIKA 5: STARA RAZGLEDNICA GORIŠNICE	8
SLIKA 6: DVOREC V MURETINCIH (RAZGLEDNICA)	9
SLIKA 7: PRVA ŠOLSKA KRONIKA	39
SLIKA 8: DRUGA ŠOLSKA KRONIKA	39
SLIKA 9: PRVA STRAN KRONIKE	40
SLIKA 10: ŠOLSKI ZVONEC	42
SLIKA 11: LEGA GORIŠNICE	47
SLIKA 12: NOVA ŠOLA	48
SLIKA 13: DOGRADITEV NADSTROPJA V NOVI ŠOLI	49
SLIKA 14: RAZREDNA SLIKA	50
SLIKA 15: VEST O RAZPADU A-O V ŠOLSKI KRONIKI	55
SLIKA 16: ŠOLSKO POSLOPJE.....	59
SLIKA 17: GOSPODARSKO POSLOPJE	62
SLIKA 18: MAKETA TAKRATNE ŠOLE Z GOSPODARSKIM POSLOPJEM	62
SLIKA 19: STRAN IZ ŠOLSKE KRONIKE.....	69
SLIKA 20: NAČRT ŠOLSKEGA OKOLIŠA	76
SLIKA 21: UČITELJSKI ZBOR STARE ŠOLE	80
SLIKA 22: MNOŽICA KRAJANOV OB 200-LETNICI ŠOLE.....	82
SLIKA 23: POZDRAV PREDSEDNIKA ŠOLSKEGA ODBORA TOV. ŽNIDARIČA SEDANJIM IN ŽE UPOKOJENIM UČITELJEM ŠOLE V GORIŠNICI	82
SLIKA 24: PROSLAVA OB 200-LETNICI ŠOLE.....	83
SLIKA 25: MLEČNA KUHINJA.....	83
SLIKA 26: RUŠENJE STARE (NAJSTAREJŠE) ŠOLE	85
SLIKA 27: POUK V STARI ŠOLI S TOVARIŠICO POLDKO STANIČ	85
SLIKA 28: VABILO NA PROSLAVO OB 200 - LETNICI ŠOLE	86
SLIKA 29: NOVA MONTAŽNA ŠOLA.....	86
SLIKA 30: UČILNICA V NOVI ŠOLI	87

SLIKA 31: NOV VRTEC.....	88
SLIKA 32: RECITACIJSKI KROŽEK PROSVETNEGA DRUŠTVA.....	90
SLIKA 33: ZAČETEK GRADNJE NOVE ŠOLE.....	92
SLIKA 34: DEL ŠOLE PRED RUŠENJEM LETA 2004.....	93
SLIKA 35: OSNOVNA ŠOLA GORIŠNICA DANES.....	93

KAZALO TABEL

TABELA 1: RAZREDNE SKUPNOSTI LETA 1910.....	35
TABELA 2: RAZREDNE SKUPNOSTI LETA 1913.....	36
TABELA 3: ŠTEVILO VPISANIH OTROK V ŠOLO OD LETA 1869 DO LETA 1890.....	43
TABELA 4: ŠTEVILO OTROK, KI JE OBISKOVALO ŠOLO OD LETA 1869 DO LETA 1890.....	44
TABELA 5: ŠTEVILO VPISANIH OTROK V ŠOLO OD LETA 1892 DO LETA 1901.....	45
TABELA 6: ŠTEVILO OTROK, KI JE OBISKOVALO ŠOLO OD LETA 1892 DO LETA 1901	45
TABELA 7: UČENCI IN RAZREDNIKI POSAMEZNIH RAZREDOV LETA 1936.....	59
TABELA 8: UČENCI IN RAZREDNIKI POSAMEZNIH RAZREDOV LJUDSKE ŠOLE LETA 1936.....	60
TABELA 9: RAZREDNIKI NA OSNOVNI ŠOLI.....	63
TABELA 10: RAZREDNIKI NA LJUDSKI ŠOLI.....	64
TABELA 11: PREDMETIK.....	66
TABELA 12: INTERESNE DEJAVNOSTI.....	94
TABELA 13: UČITELJI PRVE TRIADE.....	94
TABELA 14: UČITELJI DRUGE TRIADE.....	95
TABELA 15: UČITELJI TRETJE TRIADE.....	95
TABELA 16: PREDMETNI UČITELJI.....	96

KAZALO GRAFOV

GRAF 1: RAZREDNE SKUPNOSTI LETA 1910.....	36
GRAF 2: RAZREDNE SKUPNOSTI LETA 1910.....	37
GRAF 3: ŠTEVILO VPISANIH OTROK V ŠOLO OD LETA 1869 DO LETA 1890.....	43
GRAF 4 ŠTEVILO OTROK, KI JE OBISKOVALO ŠOLO OD LETA 1869 DO LETA 1890....	44
GRAF 5: RAZMERJE MED VPISANIMI IN ŠOLO OBISKUJOČIMI UČENCI	45
GRAF 6: UČENCI IN RAZREDNIKI POSAMEZNIH RAZREDOV LETA 1936	60
GRAF 7: UČENCI IN RAZREDNIKI POSAMEZNIH RAZREDOV LJUDSKE ŠOLE LETA 1936	60